

St. prp. nr. 67.

(1915)

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Forsvarsdepartementets indstilling av 12te mars 1915, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt.)

Ved Stortingets beslutninger av 12te juli 1907, 23de juli 1910, 6te juli 1912 og 4de juli 1914 blev der dels bevilget og dels avsat ekstraordinære beløp til hær og flaaete (jfr. bl. a. st. prp. nr. 26, 1912, med indst. S. XXXIV, 1912 og st. prp. nr. 120, 1914, med indst. S. LIV, 1914).

Der blev bl. a. bevilget til:

1. Flaatestationer:

Ved Bergen (jfr. ogsaa stortingsbeslutning av 3dje april 1914). kr. 1 250 000,00

« Kristiansand . . . « 210 000,00

« Ramsund . . . « 800 000,00

2. Ramsunds befæstninger

og sikring av Ofotbanen « 1 127 000,00

kr. 3 387 000,00

Anvendelsen av disse bevilgninger er iverksat overensstemmende med de av stortinget vedtagne planer.

3. Anskaffelse av 2 pansrede kystforsvarsskibe kr. 15 000 000,00

4. Anskaffelse av 1 under-
vandsbaat « 1 200 000,00

Tilsammen bevilget og
uanvent kr. 16 200 000,00

Endvidere er ved stortingsbeslutningerne av 1912 og 1914 avsat midler til:

1. Flaatestation ved Trondhjem
kr. 540 000,00

2. Hjemmefabrikation av
torpedoer « 300 000,00

4. Kristianiafjordens forsvar
(befæstningsmæssige for-
anstaltninger m. v.) . . . « 5 800 000,00

Tilsammen avsat kr. 6 640 000,00

Yderligere er disponibelt marinens dok-
fond ca. kr. 600 000,00.

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Ved Tysklands beslaglæggelse av den i Kiel bestilte undervandsbaat «A. 5» og Englands beslaglæggelse av de 2 i Newcastle under bygning værende panserskibe er de av stortinget til disse nybygninger bevilgede beløp blit disponible til andre forsvarsforanstaltninger, som bør iverksættes snarest mulig. Der er av det til disse fartøier bevilgede beløp, tilsammen kr. 16 200 000,00, anvendt endel til forskjellige anskaffelser til disse fartøier. Størsteparten av disse anskaffelser vil nu finde anvendelse paa andre av marinens fartøier eller indgaa i forraad. Det er ikke mulig for tiden at gi nogen nøiagtig opgave over, hvad der saaledes er medgaaet, da opgjør med vedkommende byggefirmaer ikke er tilendebragt, men departementet gaar ut fra, at disse utgifter bør og kan dækkes ved renter av de paa byggekontrakterne utbetalte beløp, og at man isaafald kan regne med, at det hele beløp kr. 16 200 000,00 vil være til disposition til forsvarsforanstaltninger.

Med de foran omhandlede avsatte eller disponible beløp, tilsammen ca. kr. 7 200 000,00, vil man i det hele kunne disponere ca. kr. 23 400 000,00.

Departementet vil foreslaa, at disse midler anvendes til følgende forsvarsforanstaltninger:

1. Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergavsnittet og Hvaleravsnittet med tilstøtende landfronter.
2. Fuldstendig utstyr av marinens flaatestationer samt for hovedstationens vedkommende til torpedofabrik.
3. Fartøismateriel for marinen av typer som kan skaffes, eller hvis bygning kan paa-begyndes.
4. Minemateriel for systematisk gjennomført mineforsvar i de strategisk viktigste avsnit paa vor kyst, hvor permanente mineforsvar ikke kan komme til anvendelse.

Med hensyn til de under 3 nævnte forsvarsforanstaltninger bemerkes, at der er indhentet tilbud paa bygning av undervands-

baater, og at disse tilbud samt spørsmålet om nybygning for marinen idethele er under bearbeidelse.

Til utredning av spørsmålet om, hvorledes marinens nybygning fremtidig skal kunne foregaa inden landet har departementet nedsatt en komite, der allerede er traadt i virksomhet.

Saasnart de nødvendige forarbeider er avsluttet, vil departementet fremsætte forslag til nybygningsplan for marinen for den nærmeste fremtid.

Herunder vil bli medtatt opgave over det personel, som er nødvendig til flaatestationerne og til det fartøismateriel, som foreslaaes bygget.

Til nybygning m. v. for marinen vil departementet foreslaa anvendt, hvad der blir igjen av de disponible midler efter gjennomførelsen av de under 1 og 2 nævnte forsvarsforanstaltninger.

Beløpet kan ikke med nøiagtighet opgives før senere.

For imidlertid at faa heromhandlede spørsmål frem til avgjørelse saa snart som efter omstændighetene mulig vil departementet straks fremsætte forslag om nedenfor omhandlede forsvarsforanstaltninger under hær og flaae.

Om de enkelte poster skal anføres:

Titel 1. Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter m. v.

Kr. 8 200 000,00.

I st. prp. nr. 120, 1914, blev der bl. a. fremsatt forslag om bevilgning av kr. 2 600 000,00 til omordning og utvidelse av Tønsberg befæstninger samt forslag om at avsætte kr. 2 500 000,00 til yderligere forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden (jfr. tit. 1 og 2). Størrelsen av sidstnævnte beløp blev diktert av den omstændighet, at departementets daværende chef oprindelig hadde til hensigt ogsaa at fremsætte forslag om bevilgning av

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

kr. 1 000 000,00 til befæstelse av Hvaleravsnittet og kr. 1 500 000,00 til anordning av en krigsstation for marinen i Tønsbergavsnittet. Til denne krigsstation var tillike forutsat anvendt det i 1912 avsatte beløp kr. 700 000,00.

Under sakens behandling fremkom der imidlertid krav paa at faa nærmere undersøkt og utredet spørsmålet om at etablere en frontal sperring av fjorden søndenfor Bastø — ut mot fjordmundingen — eksempelvis i en linje over Rauø—Bolærne. Departementets daværende chef fandt at burde imøtekomme dette ønske. Det blev derfor i nævnte st. prp. kun fremsat forslag om at avsætte beløpet kr. 2 500 000,00 — ikke krav om endelig bevilgning. Hvaleravsnittets befæstelse og anordning av en eventuel krigsstation i Tønsbergavsnittet maatte naturlig sees i sammenheng med en eventuel frontalsperring over Rauø—Bolærne.

I st. prp. nr. 120 (side 3—4) er hævdet, at det forsvar som bygges op mot angrep fra sjøsiden først og fremst maa ha til maal at verge vor nøytralitet og bevare det hele landomraades ukrænkelighet. Dette maal vil da tillike være bestemmende for de opgaver, der maa tillægges flaaen, kystbefæstningerne og de mobile tropper av hæren i dette forsvar. I samme prp. (side 4—7) er endvidere git en utredning av den betydning Kristianiafjordens forsvar maa tillægges i det hele landsforsvar. Det gjælder ved foranstaltninger i dette avsnit ikke alene at sikre en i fjorden værende flaaestation, men tillike at beskytte de fjorden tilgrænsende distrikter mot fiendtlig occupation samt hindre en angriperes fremtrængen saavel sjøværts som over land mot hovedstaden eller andre objekter bakenfor de valgte forsvarslinjer. Spørsmålets løsning maa derfor sees i lys av alle disse krav.

I nævnte prp. er endvidere git en nærmere begrundelse av fordelene ved et fremskutt forsvar, hvilket kan resumeres i følgende hovedpunkter:

1. De fremskutte linjer byder nøytralitetsvernet gunstigere betingelser, idet dette vern har til opgave at reagere mot enhver fiendtlig indtrængen paa eget territorium.

2. En linje som skal dække en mobilisering (eksempelvis mobilisering av en flaaestation) maa være lengst mulig fremskutt.

3. Henseet særlig til Kristianiafjorden vil her et fremskutt forsvar dække indenforliggende landgangspunkter og derved hindre omgaaelse av vore forsvarsstillinger paa fjordens landsider. Angriperen tvinges i tilfælde til at foreta landgang længere ut med derav følgende længere og besværligere fremrykning mot de bakenfor værende objekter. Det fremskutte fjordforsvar vil tillike gjennom flankestillingerne i Tønsbergavsnittet og Hvaleravsnittet paa en rationel maate bli direkte tilknyttet de fremskutte landmilitære linjer (Glommenlinjen paa østsiden og linjen Gogsjø—Mokollen—Flaugtangen paa vestsiden av fjorden). Kun gjennom befæstningsmessige foranstaltninger i nævnte avsnit vil man oppnaa den fornødne flankestøtte for de tilstøtende landfronter. Man vil ved disse befæstede avsnit tillike oppnaa gode utfaldsstillinger for egne flaaeavdelinger saavel for defensive operationer mot en i fjorden indtrægende angriper som for mere offensive foretagender ut mot Skagerak og Svenskekysten.

4. De fremskutte linjer gir større frihet i disposition av bakenfor værende stridskræfter saavel av hæren som av flaaen og gir tillike lettere adgang til kommunikation mellem begge fjordsider i tilfælde av tropperokeringer m. v.

5. Det fremskutte forsvar vil dels direkte og dels indirekte løse de vanskeligheter og svakheter, som fremstillet sig i de ældre forslag om befæstelse av det engere Hortensavsnit — bl. a. vanskeligheten ved sikringen av Hortens landfronter samt med overkommelige midler at kunne anordne et artilleriforsvar der kunde sikre flaaestationen mot et bombardement fra sjøsiden.

Paa grundlag av st. prp. nr. 120 og overensstemmende med indstilling S. LIV — 1914 — fra den kombinerte budget- og militærkomite besluttet Stortinget avsat kr. 5 100 000,00 til Kristianiafjordens forsvar foruten det i 1912 i samme øiemed avsatte beløp, kr. 700 000,00. Ved denne beslutning blev den endelige ordning av Tønsbergavsnittets befæstelse utsat for at kunne sees i sammenheng med den frontale sperring av fjorden.

Den kombinerte komite uttalte, at hensynet til landsforsvaret kræver, at der nu træffes effektive foranstaltninger i Kristiania-

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

fjorden for at bote paa de mangler hvorunder forsvaret her lider. I anledning av de dengang foreliggende utredninger i dette spørsmål har den kombinerte komite særlig fæstet sig ved et i st. prp. nr. 120 antydet frontalforvar paa linjen Rauø—Bolærne som gjenstand for nærmere utredning og undersøkelse, idet dette forvar i forbindelse med en utvidet befæstelse av Tønsbergavsnittet og befæstelse av Hvaleravsnittet samtidig og underrett antages at ville løse de spørsmål, som foreligger. Der anføres tillike, at en saadan anordning av forsvaret formentlig vil gjøre en egentlig krigsstation i Tønsbergavsnittet overflødig ved siden av flaatens station paa Horten.

Overensstemmende med hvad der er anført i st. prp. nr. 120 (side 9) blev der av departementet under 29de mai 1914 nedsat en komite for at undersøke, utrede og fremkomme med forslag vedrørende de her omhandlede forsvarsforanstaltninger.

Komiteen — benævnt Junikomiteen av 1914 — har efter omfattende befaringer og studier i distriktet avgitt en enstemmig indstilling, datert «august 1914 og januar 1915», der følger som trykt bilag og hvortil henvises.

I anledning nævnte indstilling har kommanderende general, kommanderende admiral, generalstabschefen og generalinspektøren for ingeniørvaabnet efter befaring i omhandlede distrikter avgitt fællesuttalelse i saken — datert 20de februar 1915 — hvilken uttalelse likeledes følger som trykt bilag.

Nævnte autoriteter slutter sig i alt væsentlig til junikomiteens indstilling. Der uttales dog at artilleriet efter komiteens forslag baade hvad skytsets antal og dimensioner angaar betegner et minimum. I fællesuttalelsen anbefales saaledes:

1. At der paa Kjøke og Hvalaasen istedetfor 2 anbringes 3 stkr. 15 cm. kanoner paa hvert sted.
2. At der paa Bolærne istedetfor de 2 stkr. 21 cm. kanoner fra Haaen anbringes en mere moderne skytstype.
3. At der til forsvaret disponeres i alt 4 stkr. 28 cm. haubitser — helst i samme batteri og i en i forhold til det hele forvar mere central stilling end Maagerø.

Derhos henledes opmerksomheten paa, at der ved de viktigste anlæg bør haves noget antiballonskyts.

I fællesuttalelsen foreslaaes endvidere den dype rende mellem Rauø og Bolærne prinsipielt forsvaret ved et fast torpedobatteri paa Rauø — under forutsætning av at nøiagtige undersøkelser godtgjør at bl. a. dybdeforholdene utenfor batteriet ikke frembyder uforholdsmæssige vanskeligheter. Junikomiteen foreslaar ogsaa renden sikret ved torpedo-vaabnet, men er blit staaende ved at undervandsbaater og torpedobaater her vil byde et sikrere forvar.

Forøvrig er der ingen prinsipielle eller nævneværdige uoverensstemmelser mellom komiteindstillingen og fællesuttalelsen vedrørende selve anordningen av forsvaret, hverken hvad angaar den strategiske løsning eller angaaende den hovedvegt, der i planen er tilagt mine- og torpedovaabnet.

Hvad angaar selve forsvarets anordning i detalj finder departementet i det væsentlige at maatte henholde sig til junikomiteens forslag. Om man end er fuldt opmerksom paa det ønskelige i — saaledes som i de militære chefers fællesuttalelse er fremholdt — at utstyre forsvaret med et større antal skyts, finder man dog at de økonomiske forhold her sætter en grænse, og det har været komiteens opgave at finde den minimumsgrænse, hvortil man forsvarlig kunde gaa i de rent militære krav. Departementet tiltrær komiteens uttalelse om, at de foreslaaede anordninger vedrørende saavel artilleriet som mine og torpedovaabnet m. v. antages at ville danne en efter vore forhold betryggende sikring. Om fremtiden kræver supplering av bestykningen, vil de her foreslaaede anlæg intet foregripe i saa henseende.

Ved planleggelsen og opførelsen av de foreslaaede batterier vil der kunne tages fornødent hensyn til en mulig utvidelse av eksisterende anlæg samt adgang til indordning av nye batterier, hvor dette fremtidig maatte vise sig paakrævet. Det er saaledes departementets hensigt at la de 15 cm. kanonbatterier paa

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Kjøke og Hvalaasen planlægge med plads til 3 stkr. 15 cm. kanoner. Den 3dje kanon faar da i tilfælde anskaffes naar midler hertil kan avsees. Først og fremst maa mineforsvaret i disse avsnit bringes i orden, og indtil videre finder man derfor at maatte bli staaende ved den av komiteen foreslaaede bestykning.

Departementet finder at maatte slutte til junikomiteens forslag ogsaa i spørgsmaalet om antal og placement av de 28 cm. haubitser samt anbringelse av Haaøens 2 stkr. 21 cm. kanoner paa Bolærne. Sidstnævnte skytstype er en Armstrongs hurtigskyttende kanon (som vore panserskibes 21 cm. kanoner), der udstyret med moderne brisantprojektiler vil ha en relativt god effekt — ogsaa mot større fartøiers pansrede dele.

Skulde det 21 cm. skyts (2 kononer) erstattes med helt nyt skyts av samme kaliber, vilde herved foranlediges en merutgift av ca. kr. 675 000,00 (inklusive ammunition).

Maagerøen byder efter alle autoriteters uttalelse en særdeles god position, hvorfra specielt 28 cm. fuldt moderne haubitser vil række utover hele Tønsbergavsnittets land- og sjøfronter samt tversover Kristianiafjorden til dennes østside.

Anlæg av et haubitsbatteri paa Bolærne ved siden av Maagerøens haubitsbatteri vilde øke anlægsutgifterne i betragtelig grad. Tilstedeværelsen av undervandsbaater i fjordens frontalforsvar vil gjøre omtrent samme nytte som et haubitsbatteri paa Bolærne — nemlig at holde de større fartøier paa afstand og tvinge dem til at holde sig i en saa hurtig bevægelse, at en ildkamp mot de faste batterier ikke kan antages at bli av betænkelig virkning.

Her maa ogsaa bemerkes, at saagodtsom hele det farvand, hvor en eventuel angriper maa holde det gaaende under en oprenskning av den egentlige minesperring — er minefarvand, hvor man ved hjælp av strømmer indenfor skytsets effektive portée, kan gjøre enhver bevægelse saa farlig, at de faste batterier herigjennem opnaar en meget væsentlig overlegenhet i taktisk henseende.

Angaaende artilleriforsvaret i sin almindelighet vil departementet bemerke, at dette efter junikomiteens forslag ikke paa noget punkt vil kunne tillægges en sekundær rolle. Man maa nemlig erindre at en fæstnings permanente mineforsvar og faste torpedoforsvar overhodet ikke kan bestaa uten at være beskyttet av artilleri. Denne vigtige opgave for artilleriet synes baade forsvarlig og hensigtsmæssig løst i komiteeforslaget — indenfor en relativt snever økonomisk ramme.

Foruten denne opgave — at beskytte mine- og torpedoforsvaret — vil artilleriforsvaret efter komiteens forslag ogsaa faa at løse andre et kystfæstningsskyts almindelig paahvilende opgaver, nemlig at virke mot større angrepsfartøier, eksempelvis under forsøk paa forsering — altsaa paa midlere og kortere avstande — eller paa længere avstande, hvor de brisante projektiler fra 15 og 21 cm. skyts ogsaa vil ha god virkning mot de større skibes saarbare dele over vand. Endvidere vil artilleriet ha til opgave at hindre landgangsforsøk indenfor skytsets portée samt stanse en angriperes fremrykning paa land-siden, om det skulde ha lykkes ham at gjøre landgang paa et længere fremskutt punkt. Denne sidste opgave, der særlig paahviler artilleriet i flankestillingerne, maa tillægges meget stor betydning av hensyn til den vigtige rolle, som landfronternes forsvar spiller ved angrepet paa kystbefæstninger. Et angrep mot landfronterne er i almindelighet det mindst risikable, paa samme tid som disse landfronter byder de største vanskeligheter i forsvaret. Junikomiteens forslag til anordning av artilleriforsvaret synes at gi en efter forholdene forsvarlig og betryggende løsning ogsaa av de sidstnævnte opgaver.

Da spørgsmaalet om i hvilken utstrækning antiballonskyts kan komme til anvendelse — efter departementets opfatning — er avhengig av, hvorledes flyvevæsenet i Kristianiafjorden blir organisert, forbeholder man sig senere at komme tilbake til dette spørsmål.

Med hensyn til torpedoforsvaret av den dype rende mellem Rauø og Bolærne skal departementet bemerke: Det flytende materiel

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

— undervandsbaater og torpedobaater — maa kunne anvendes praktisk talt under alle forhold, hvor torpedobatteriet kan virke. Fartøiene maa forutsættes at ville faa en betydelig mindre skuddistance til en fiende, som maatte forsøke at trænge gjennom renden, og hvis det første angrep skulde mislykkes, vil de ha en chance for at kunne manøvrere sig frem til et nyt forsøk. Det projekterte torpedobatteri, med sine faste utskyttingsrør, har kun den ene chance, naar fienden passerer sigtelinjen.

Departementet finder derfor at maatte slutte sig til Junikomiteens forslag med hensyn til heromhandlede spørsmåal.

I henhold til hvad foran er anført og efter hvad der foreligger av utredninger og uttalelser, synes der nu i hovedsaken at være opnaad enighet om principperne for Kristianiafjordens forsvar. Dette spørsmåal som har været omstridt og svævende i flere menneskealdre, synes derfor nu modent til endelig avgjørelse.

Departementet vil indtrængende henstille at saa sker, og under henvisning til Junikomiteens nærmere motivering av de respektive anlæg og anordninger fremsættes nedenstaaende forslag til

Forsvarets anordning.

1. Glommenmundingens befæstningsgruppe paa Kjøkøen og Kragerøen:

- 2 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (nye).
- 4 — 65 mm. « (fra Fredrikstad mineforsvar).
- 4 — 6,5 « mitraljører (nye).
- 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
- 1 — 90 « — (fra Fredrikstad mineforsvar).

Minesperringer: Kjøkøen—Kalkegrunden (materiel fra Fredrikstad mineforsvar).
— « — Langøen—Kraaka—Fastlandet (materiel fra Fredrikstad mineforsvar).

Signalanordninger.

2. Rauø befæstningsgruppe:

- 4 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (nye).
 - 2 — 65 mm. « (fra Tønsberg befæstninger).
 - 4 — 6,5 « mitraljører (nye).
 - 1 — 90 cm. lyskasteranlæg (paa kombinert mineutlægger og bevogtningsfartøi).
 - 1 — 110 « lyskasteranlæg (nyt).
- Minesperringer: Flateguri—Storegrund (miner fra marinen).
— « — Rauø—Bolærne (miner fra marinen).

Signalanordninger.

3. Bolærne befæstningsgruppe:

- 2 stkr. 21 cm. h.k. (fra Tønsberg befæstninger).
- 3 — 15 « « i skjoldhus (nye).
- 4 — 6,5 mm. mitraljører (nye).
- 2 — 110 cm. lyskasteranlæg (nye).
- 1 — radiostation.

Minesperring: Rauø—Bolærne (se Rauø befæstningsgruppe).

Signalanordninger.

4. Maagerø befæstningsgruppe:

- 2 stkr. 28 cm. haubitser (nye).
- 2 — 15 « h.k. i skjoldhus (nye).
- 2 — 65 mm. « (fra Tønsberg befæstninger).
- 4 — 6,5 « mitraljører (nye).
- 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).

Minesperring: S. Aarø—Maagerø (materiel fra Tønsberg befæstninger).

Signalanordninger.

5. Flaugtangen med Hudø befæstningsgruppe:

- 2 stkr. 12 cm. h.k. (fra Tønsberg befæstninger).
- 4 — 65 mm. « (fra monitorerne).
- 4 — 6,5 « mitraljører (nye).
- 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
- 1 — 75 « — (fra Tønsberg befæstninger).
- 1 — 90 « flytende lyskasteranlæg (haves).

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Minesperringer: Flaugtangen—Bikja (materiel fra Tønsberg befæstninger).

— « — Ved Barkevik (materiel delvis fra Tønsberg befæstninger, delvis nyt).

Signalanordninger.

6. Hvalaasen befæstningsgruppe:

2 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (nye).

2 — 37 mm. « (fra Tønsberg befæstninger).

4 — 6,5 « mitraljoser (nye).

Signalanordninger.

7. Mokollen—Gogsjøstillingen:

4 stkr. 12 cm. haubitser (nye).

4 — 7,5 « positionskanoner (nye).

6 — 8,4 « — (fra Tønsberg befæstninger).

2 — 75 « transportable lyskasteranlæg (nye).

Signalanordninger.

Provisoriske anordninger.

Da det antagelig vil medgaa adskillig tid, før ovennævnte forsvarsanlæg kan være helt færdige — foreslaar junikomiteen, at der snarest anordnes et midlertidig, provisorisk frontalforvar i linjen Rauø—Bolærne med de midler, som for tiden kan tilveiebringes. Denne foranstaltning ansees meget paakrævet for at raade bod paa den usikkerhet, som hersker vedrørende flere spørsmaal i Kristianiafjorden bl. a. angaaende flatestationens utvikling (anlæg av torpedofabrik m. v.).

Komiteen foreslaar i nævnte øiemed, at minefelterne Rauø—Bolærne foreløbig planlægges og etableres ved hjælp av mineutlæggere og miner fra marinen, at der anordnes 2 provisoriske torpedobatterier, og at der bygges et par kanonstande for 12 cm. kanoner fra monitorerne paa hver fjordside.

Departementet tiltrær forslaget, forsaavidt angaar saadanne provisoriske foranstaltninger, som kan komme de projekterte permanente anlæg tilgode eller finde nyttig anvendelse andetsteds.

Bebyggelse m. v.

Komiteen foreslaar av hensyn til en fuld utnyttelse av de ovennævnte forsvarsforanstaltninger, at samtlige anlæg med undtagelse av Mokollen—Gogsjø straks utstyres med bebyggelse for personellet. Komiteendstillingen opfører utgifterne til bebyggelse saaledes (jfr. indst. side 10):

a) Rauø	kr. 152 500,00
b) Bolærne	« 304 000,00
c) Maagerø	« 171 500,00
d) Hvalaasen	« 90 000,00
e) Flaugtangen—Hudø	« 140 500,00
f) Kjøke	« 141 500,00

Sum kr. 1 000 000,00

Det er i overslaget anført, at familieboligerne gjennomgaaende er snaut beregnet.

Departementet er enig i, at man ved disse nye befæstninger straks bør skride til den nødvendige bebyggelse for personellet, og da disse anlæg derhos maa være klar til at træ i aktion paa korteste varsel, maa der til anleggene være knyttet nødtørftige garnisonsavdelinger, hvortil maa skaffes underbringelse paa stedet. Departementet tiltrær det av komiteen i dette øiemed opførte beløp.

Da man særlig under de nuværende forhold maa være forberedt paa at anskaffelsen av færdig materiel (særlig skytset) og raamateriale samt byggearbeider vil ha steget i pris — fra det tidspunkt komiteen utarbeidet sine omkostningsberegninger, og indtil den tid den heromhandlede plan kan helt gjennomføres — opfører departementet anslagsvis et tilskud av kr. 200 000,00.

Som bidrag til opretning av Tønsberg kanal, der av alle autoriteter ansees at være et viktig led i den heromhandlede plan, opføres kr. 200 000,00, idet der henvises til den nedenfor paa side 13—14 avgivne redegjørelse.

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Anlægsudgifter.

Ifølge junikomiteens opgaver vil anlægsudgifterne til forannævnte befæstningsmæssige foranstaltninger beløpe sig til:

a)	Glommenmundingens befæstningsgruppe paa Kjøkken og Kragerøen:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 291 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 354 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 120 000,00
4.	Minevæsenets omordning	« 69 000,00
5.	Tilfældige og uforutseede udgifter, baatmateriel m. v.	« 41 000,00
		Sum kr. 875 000,00
b)	Rauø befæstningsgruppe:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 377 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 690 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 195 000,00
4.	Tilfældige og uforutseede udgifter, baatmateriel m. v.	« 63 000,00
		Sum « 1 325 000,00
c)	Bolærne befæstningsgruppe:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 464 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 538 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 150 000,00
4.	Tilfældige og uforutseede udgifter, baatmateriel m. v.	« 58 000,00
		Sum « 1 210 000,00
d)	Maagerø befæstningsgruppe:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 403 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 1 000 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 163 500,00
4.	Minevæsenets omordninger	« 15 000,00
5.	Tilfældige og uforutseede udgifter, baatmateriel m. v.	« 77 500,00
		Sum « 1 659 000,00
e)	Flaugtangen med Hudø befæstningsgruppe:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 274 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 24 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 129 500,00
4.	Minevæsenets omordning m. v.	« 38 500,00
5.	Tilfældige og uforutseede udgifter, baatmateriel m. v.	« 23 000,00
		Sum « 489 000,00
f)	Hvalaasen befæstningsgruppe:	
1.	Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 208 000,00
2.	Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 350 000,00
3.	Signal- og belysningsmateriel	« 37 500,00
4.	Tilfældige og uforutseede udgifter	« 29 500,00
		Sum « 625 000,00

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

g) Mokollen—Gogsjøstillingen:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr.	35 500,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition m. v.	«	289 500,00
3. Signal- og belysningsmateriel.	«	72 500,00
4. Tilfældige og uforutseede utgifter	«	19 500,00

Sum kr. 417 000,00

Desuten opføres:

a) Fuldstendig bebyggelse.	«	1 000 000,00
b) Ekstraordinært bidrag, Tønsberg kanal m. v.	«	200 000,00
c) Provisoriske anordninger Rauø—Bolærne	«	200 000,00
d) Stigning av anskaffelses- material- og arbeidspriser.	«	200 000,00

Hovedsum kr. 8 200 000,00

Tidligere avsat til Kristianiafjordens forsvar « 5 800 000,00

Tiltrænges yderligere kr. 2 400 000,00

Departementet foreslaar det tidligere avsatte beløp kr. 5 800 000,00 og det nødvendige restbeløp kr. 2 400 000,00 bevilget under nærværende titel, altsaa tilsammen kr. 8 200 000,00.

O r g a n i s a t i o n .

Det til omhandlede anlegg nødvendige fæstningspersonel foreslaar junikomiteen organisert væsentlig overensstemmende med et regiment (Glommenmundingens befæstningsgruppe undtat), idet regimentskommandoen henlægges til et kommandantskap under fæstningsartilleriet — nemlig:

I. K o m m a n d a n t s k a p

Stabsoffiserskommandoer omfattende chef (oberst) med stab, næstkommanderende (oberstløytnant) og artillerichef, endvidere bevogtningssjef (major) og chef for signalvæsenet.

II. A v s n i t s k o m m a n d o e r .

Ved fæstningsgrupperne

1. Mokollen—Gogsjøstillingen,
2. Hvalaasen,

3. Flaugtangen med Hudø,

4. Maagerø,

5. Bolærne,

6. Rauø,

— i fred direkte underlagt kommandantskapet — opsættes (av fæstningsartilleriet):

a) 5 fæstningskompanier,

b) 2 signalavdelinger og

c) 2 mineavdelinger,

— tilsammen en krigsopsætningsstyrke av 53 officerer, 156 underofficerer (og av underofficers grad) samt 1 786 korporaler og menige.

7. G l o m m e n m u n d i n g e n s b e f æ s t n i n g s g r u p p e

hvorunder opsættes (av fæstningsartilleriet) 1 mineavdeling og 1 signalavdeling — i fred direkte underlagt chefen for 6te fæstningsbataljon,

— tilsammen en krigsopsætningsstyrke av 10 officerer, 46 underofficerer (og av underofficers grad) samt 449 korporaler og menige.

Angaaende detaljeopsætningen henvises til komiteindstillingen. Som det vil sees er det nuværende personel ved Fredrikstad mineforsvar og Tønsberg befæstninger forutsat at indgaa i planen.

Organisationsforslaget er avpasset efter hvad der erfaringsmessig tiltrænges ved et

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

saa omfattende fæstningskompleks og vil i krig betegne et minimum av hvad der forsvarelig kan opsættes. Av økonomiske hensyn er inndelingen i administrative (taktiske) underavdelinger (enheter) mest mulig begrænset.

Departementet tiltrær komiteens organisationsforslag, hvorefter det nuværende personel ved Tønsberg befæstninger og Fredrikstad mineforsvar overgaar til de nye befæstninger.

Avsnitskommandoerne — de respektive fæstningsgrupper — foreslaar departementet, overensstemmende med komiteindstillingen og hvad foran er anført, samlet i høiere forband saaledes at de under punkt 1—6 nævnte grupper i fred sorterer direkte under kommandantskapet (regimentskommandoen).

Den under punkt 7 nævnte fæstningsgruppe tilhører det nedre avsnit av Glommenlinjen og bør derfor i fred av hensyn til en rationel ordning av øvelser og krigsforberedelse m. v. i denne linje underlægges chefen for 6te fæstningsbataljon. Som av junikomiteen foreslaaet bør mineavdelingen i denne gruppe ogsaa administrere og utdanne det til artilleritjenesten nødvendige personel.

Angaaende de med opsætningen av personel forbundne merutgifter paa hærens budget henvises til komiteindstillingen (side 11).

Avgivelse av dækningsτροpper av infanteriet samt øvrige nødvendige specialτροpper av hæren til de enkelte fæstningsgrupper vil bli nærmere behandlet og fastsat i forsvarsplanerne, da dette spørmaal omtrent udelukkende vedkommer mobiliseringen og krigsopsætningen.

I fællesuttalelsen forutsættes ved mobilisering og under større øvelser opprettet et chefskvarter for forsvaret i den ytre Kristianiafjord.

Departementet skal i den forbindelse henlede oppmerksomheten paa, at det ved alle vore større befæstningsanlæg konsekvent og principmæssig er gjennomført i de krigtropsætningsplaner, der fastsættes efter forslag av de militære kommandomyndigheter, at der skal opsættes et chefskvarter, tilsvarende de høiere staber i feltarmeen, der ikke er organisationsmæssig fastsat i fredsorganisationsplanerne.

Denne ordning er nødvendig, dels fordi det personel av armé og marine, der utkræves for disse staber, i fred er utnyttet for anden tjeneste. Dels og hvad der er av størst viktighet, fordi man herigjennem har i sin magt at overdra den øverste kommando i disse viktige stillinger til de chefer, der er spesielt skikket for en saadan kommando — uanset hvilket vaaben eller hvilken etat de tilhører i fred.

Hvad spesielt angaar heromhandlede chefskvarter, vil det falde naturligt, at den sjømilitære distriktschef paa Horten i krig overtar den øverste ledelse av det samlede faste og flytende forsvar paa sjøfronten i Kristianiafjordens munding, naar vedkommende chef forøvrig ansees skikket til saadan kommando.

Isaafald maatte der paa selve flatestationen tilbeordres en stedfortrædende stationschef, hvis tjeneste væsentlig blir av rent administrativ art og nærmest tilsvarende den tjeneste, der vil tilfalde de stedfortrædende distriktskommandochefer i armeen.

Flaatestationer m. v.

I 1912 og 1914 blev av Stortinget bevilget eller besluttet avsat midler til utvidelse av de nuværende og etablering av nye sta-

tioner for flaaten i de forskjellige kystavsnit saaledes (jfr. st. prp. nr. 26 og indst. S XXXIV og S XXXV for 1912 samt st. prp. nr. 120, indst. S LIV og st. prp. nr. 77 for 1914):

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Bevilget til Kristiansands flaatestation	kr. 210 000,00
Bevilget til Bergens flaatestation	« 1 250 000,00
Avsat til Trondhjems flaatestation	« 540 000,00
Bevilget til Ramsunds flaatestation	« 800 000,00

Med hensyn til Bergens oplagshavn bemerkes, at de givne bevilgninger ansees tilstrækkelige til det utstyr ved denne marine-station, som for tiden ansees paakrævet. Det skal dog i denne forbindelse bemerkes, at der paagaar underhandlinger med private verksteder angaaende spørsmålet om at tilveiebringe en dok i Bergen tilstrækkelig stor til at opta marinens største fartøier. Departementet maa forbeholde sig senere at komme tilbake til dette spørsmål.

Departementet skal nedenfor avgi forslag angaaende anvendelsen av det til Trondhjems flaatestation avsatte beløp, og om de av «Junikomiteen av 1914» anbefalte foranstaltninger for at skaffe flaaen et replipunkt i Tønsbergdistriktet. Endelig vil man fremkomme med forslag med hensyn til endel yderligere arbeider vedrørende Kristianssands og Ramsunds stationer, som ansees nødvendige for at disse flaatestationer kan bli utstyrt saa de vil kunne fylde sin opgave, samt forslag til anvendelse av det til hjemmefabrikation av torpedoer avsatte beløp.

Titel 2. Tønsbergfjordens flaatestation.

Kr. 170 000,00.

Junikomiteen har i henhold til mandatets punkt II avgitt forslag angaaende de foranstaltninger som bør træffes for at skaffe flaaen et replipunkt i Tønsbergavsnittet.

Som det vil sees av komiteens indstilling (side 13 o. fl.) har den — under forutsætning av at forsvaret av Kristianiafjordens vestsida anordnes saaledes som av komiteen foreslaat — anbefalt et saadant replipunkt anordnet ved en kombination av Melsomvik Oplagshavn og Kaldnæs Slip & Mekaniske Verksted i Tønsberg. Samtidig foreslaaes at staten yder et tilskudd til den av Tønsberg kommune planlagte utvidelse av Tønsberg kanal, saa den

kan danne en god og sikker forbindelse bak befæstningerne mellem Marinens Hovedstation og dens replipunkt i Tønsbergdistriktet selv for marinens største fartøier.

a. Melsomvik Oplagshavn.

De foranstaltninger som er foreslaat for at utstyre oplagshavnen saaledes at den kan fylde sin opgave er:

1. Utbedring av to skur for at gjøre dem skikket til magasiner kr. 5 000,00
2. Opførelse av 1 ammunitionsmagasin « 8 000,00
3. Paabyggelse av det nuværende torpedomagasin « 20 000,00
4. Opførelse av verkstedsbygning med maskiner « 80 000,00
5. Tilfældige og uforutseede utgifter « 12 000,00

Tilsammen kr. 125 000,00

Komiteen har anseet spørsmålet om bygning av boliger i Melsomvik og lignende spørsmål vedrørende personellet for ikke at henhøre under dens mandat.

Angaaende ovenstaaende forslag bemerkes:

ad 1. Intendanturen benytter nu $\frac{2}{3}$ av oplagshavnens bygning nr. 23 som lagerrum for proviant og beklædning, mens resten av bygningen optages av endel mindre og litet tidsmessige verksteder som har en meget uheldig beliggenhet, idet de bl. a. medfører stor brandfare for intendanturens beholdninger. Disse verksteder foreslaaes derfor — som under punkt 4 anført — flyttet til en ny verkstedsbygning, og hele den her omhandlede bygning stillet til intendanturens disposition, hvorved der vil skaffes tilstrækkelig plads for proviant- og beklædningsforraad. Den ellers nødvendige magasinplads for intendanturens beholdninger av materialer m. v. vil man ha i to skur (bygning nr. 10 og 24), der maa gjennemgaa endel utbedringer for at gjøres skikket til dette bruk. Utgiftene hermed er av komiteen anslaat til kr. 5 000,00.

Intendanturen har endvidere foreslaat anskaffet større lagerrum for oljer og kul. Da

departementet av hensyn til situationen fandt at en forøkelse av lagerrum for disse forraad burde ske saa snart som mulig, blev der ved kgl. resolution av 11te december 1914 besluttet anvendt kr. 115 000,00 til anlæg av et oplagssted for kul paa Gaasøkalven og kr. 70 000,00 til anskaffelse av flytende oljelager for 200 tons brændselolje (jfr. st. medd. nr. 10 for 1915). Disse utgifter forutsættes utredet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

ad 2. Det nye ammunitionsmagasin er paakrævet for at skaffe plads for opbevaring av reserveammunition for de fartøier, som tilhører Kristianiafjordens forsvar.

ad 3. For at skaffe plads til de 70 torpedoer, som er forutsat overført til Melsomvik har komiteen foreslaaet at det nuværende torpedomagasin (bygning nr. 9) utvides ved en paabygning nordover til en størrelse av ca. 370 m.². Derved vil man, foruten magasinrum for torpedoer, ogsaa skaffe plads for det av artilleriets reserveinventar, som ikke kan opbevares i skurene.

ad 4. Komiteen foreslaar opført en ny verkstedsbygning med endel nødvendige arbeidsmaskiner, saa oplagshavnen kan sættes istand til at utføre saadanne mindre reparationer ved fartøismateriellet som stadig vil forekomme, samtidig som minevæsenets krav om maskinelt utstyr for vedlikehold av torpedomateriellet sker fyldest. Selv om der træffes en ordning med Kaldnæs mek. verksted, saaledes at de egentlige reparationer utføres der, maa det ansees baade hensigtsmessig og økonomisk at oplagshavnen er saaledes utstyrt, at den kan utføre mindre utbedringer ved fartøierne. Man vil derved opnaa en mere rationel drift ved oplagshavnen, end der med det nuværende utstyr lar sig gjøre.

Kommanderende General og Admiral, Generalstabschefen samt Generalinspektøren for iugeniørvaabnet har i sin fællesuttalelse angaaende junikomiteens indstilling tiltraatt komiteens forslag, saavel med hensyn til oplagshavnens utstyr som til de nedenfor under b og c anførte forføininger.

Departementet slutter sig likeledes til komiteens forslag og vil foreslaa at de foran omhandlede foranstaltninger iverksættes.

Imidlertid foreligger utenfor komiteens redegjørelse endel forslag angaaende oplagshavnens utstyr som dels er fremkommet i 1ste Sjømilitære Distriktskommandos budgetforslag for oplagshavnen, og dels efter de krav som har meldt sig under nøitralitetsvernet.

Efter ansøknin g fra de i Melsomvik stationerte underofficerer, der var anbefalt saavel av Melsomvik Oplagshavn, som av 1ste Sjømilitære Distriktskommando, blev i 1914 bevilget kr. 16 000,00 til opførelse av 1 bolig med 2 familiebekvemmeligheter for underofficerer. I sit budgetforslag for terminen 1915—1916 har distriktskommandoen anbefalt opført yderligere 2 underofficersboliger.

Departementet maa efter det oplyste om boligforholdene i Melsomvik anbefale at der opføres 2 huser hver med to familiebekvemmeligheter for underofficerer, hvorved de værste mangler vil være avhjulpet. Hertil opføres overensstemmende med bygningsvæsenets overslag kr. 32 000,00.

I skrivelse av 9de januar 1915 (utrykt bilag) har chefen for Tønsbergavdelingen anbefalt at der etableres et sykehus i Melsomvik, hvor avdelingens syke kan underbringes indtil de eventuelt sendes til sykehus i Tønsberg eller Horten. Av større fartøier har avdelingen kun «Ellida», som i egenskap av verkskeds- og moderskib har behov for alle beboelsesrum, og fartøiet kan heller ikke forutsættes til enhver tid at ligge i Melsomvik, hvor avdelingen har sit repli.

Chefen for Tønsbergavdelingen betegner derfor de nuværende tilstande med hensyn til underbringelse av syke som helt uforsvarlige, og chefen for Marinens Sanitetsvæsen har erklært sig enig heri. Han bemerker endvidere, at efter de erfaringer man i denne tid har hat anledning til at gjøre, maa det ansees i høi grad paakrævet, at der ved flaatens repli i Tønsbergavsnittet opføres et mindre sykehus eller en sykebarakke

Departementet slutter sig til det av chefen for Marinens Sanitetsvæsen anførte, og foreslaar, at der i Melsomvik opføres et mindre sykehus, der anslaaes at ville koste kr. 15 000,00.

Med hensyn til spørsmålet om bygning

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

av underofficersboliger og sykehus i Melsomvik, har Kommanderende Admiral erklært sig enig i departementets forslag.

Under henvisning til foranstaaende vil departementet foreslaa følgende foranstaltninger vedrørende Melsomvik oplagshavn:

1. Utbedring av 2 skur for at gjøre dem skikket til magasiner	kr. 5 000,00
2. Opførelse av et ammunitionsmagasin	« 8 000,00
3. Paabyggelse av det nuværende torpedomagasin	« 20 000,00
4. Opførelse av en verkstedsbygning med maskiner	« 80 000,00
5. Opførelse av 2 underofficersboliger	« 32 000,00
6. Opførelse av et mindre sykehus	« 15 000,00
7. Tilfældige og uforutseede utgifter	« 10 000,00

Tilsammen kr. 170 000,00

b. Reparatjonsverksted med tørdok i Tønsbergdistriktet.

For at den i Kristianiafjorden opererende del av flaaen skal kunne repliere sig helt ut paa Tønsbergavsnittet i krig, maa der skaffes et sted i distriktet hvor større skader kan utbedres, og hvor fartøierne kan slip- eller doksættes.

Som det av juni-komiteens indstilling vil fremgaa har den ikke fundet det nødvendig at gaa til de store anlægsutgifter som maatte kræves, hvis Melsomvik oplagshavn skulde utstyres saaledes, at den kunde sættes istand til at løse en saadan opgave.

Den anbefaler derimot at der træffes et arrangement med Kaldnæs Patentslip & Mekaniske Verksted saaledes, at dok- og slipsætning av flaatens fartøier kan foretages her. Komiteen har ført underhandlinger med det nævnte firma angaaende saken, og dette har erklært sig villig til at bygge en tørdok (panserskibsdok) efter de av marinen stillede krav med hensyn til størrelse o. s. v. paa følgende betingelser.

«Staten yder verkstedet et laan stort kr. 350 000,00, der forrentes med 4½ pct. p. a.,

renterne at erlægge pr. 11te juni og 11te december hvert aar. Dette laan er avdragsfrit i 10 aar, og avdrages senere med 40 halv-aarlige likestore terminer.

Staten forpligter sig til at anvende Kaldnæs Patentslip & Mek. Verksted til arbeider for marinen i den utstrækning som dette ansees forenlig med marinens tarv. Verkstedet gaar herunder ut fra, at det vil være i marinhens interesse, at verkstedets folk faar kjendskap til marinens materiel og erfaring i dets behandling.

Verkstedet gaar med paa at statens skibe gives forret til benyttelse av dokken, naar almene hensyn kræver det.»

Departementet er enig i at et saadant arrangement med et privat verksted vil kunne bli en heldig og billig ordning av spørsmålet om reparationsverksted i Tønsbergavsnittet. Man vil derfor, under henvisning til det av komiteen anførte, anbefale at det av Kaldnæs Patentslip & Mek. Verksted gjorte tilbud antages, og at det nødvendige beløp, kr. 350 000,00, tillates utlaant av et av de offentlige fonds efter Regjeringens nærmere bestemmelse, om nødvendig av marinens dokfond, som for tiden beløper sig til ca. kr. 600 000,00.

c. Utvidelse av Tønsberg kanal.

I direkte forbindelse med komiteens forslag til forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden staar spørsmålet om utdypning og opretning av Tønsberg kanal for at gjøre denne farbar for samtlige marinens fartøier, hvorved man vil opnaa en av frontalforsvaret dækket, sikker forbindelsesvei mellem hovedstationen og Tønsbergdistriktet.

Gjennem Tønsberg havnestyre har komiteen faat sig tilstillet planer og overslag for utvidelse av kanalen, der er anslaat til med utgifter til ekspropriationen og de ændringer, som militære hensyn vil tilsi, at ville koste kr. 700 000,00 à kr. 800 000,00. Det fremgaa av de med havnestyret førte forhandlinger, at havnedirektøren paa foranledning har uttalt, at han anser en forandring av den nuværende Tønsberg kanal i høi grad paakrævet, hvorfor han vil anbefale det vanlige statsbidrag, 1/3 av overslagssummen, til

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

det alternativ, som maatte vinde det offentlige bifald. Efter de av komiteen indhentede oplysninger antages imidlertid, at der neppe er nogen utsigt til at faa kanalens utvidelse realiseret i nogen nær fremtid, medmindre det offentlige av forsvarshensyn vil yde et større bidrag utover det vanlige statsbidrag.

Komiteen anbefaler derfor at der til kanalens utvidelse og opretning ydes et ekstraordinært bidrag paa kr. 200 000,00, idet forudsætningen er at planene i tilfælde bearbejdes, saa de tilfredsstillende krav som de militære myndigheter finder at maatte stille, og likeledes at en oprensning av Husøundet, saa dette kan bli farbart for marinens større fartøier — medtages i den fuldstændige plan.

I sin fællesuttalelse angaaende komiteens forslag har de øverste militære autoriteter sterkt anbefalt en utvidelse av Tønsberg kanal, hvilket ansees som et vigtigt led i den hele forsvarsplan. Derved opnaaes, naar Verjøsundet og Husøund samtidig gjøres farbar for vore større fartøier, at vore flaaetavdelinger opnaar større operationsfrihet og en sikrere forbindelse med hovedstationen, likesom man hurtigere og sikrere kan føre forsterkninger av tropper frem til truede punkter paa begge sider av fjorden.

Departementet slutter sig likeledes til komiteens forslag da utvidelsen av Tønsberg kanal og en oprensning av Husøund i forbindelse med den av departementet i marinebudgettet foreslaaede utdypning av Verjøsundet ansees for at være av meget stor betydning saavel for forsvaret som for den private dampskibsfart. Man vil endvidere bemerke, at spørsmålet om en overenskomst med Kaldnæs Patentslip & mek. Verksted — fra dette firmas side sees i forbindelse med den projekterte utvidelse av kanalen, som man gjør regning paa vil tilføre verkstedet betydelig øket tilgang av større private fartøier. Endelig vil man peke paa den av komiteen fremholdte betydning, som en utvidet Tønsbergkanal maa antages at ville faa paa isforholdene i Tønsbergfjorden, og dermed for utnyttelsen av flaaestationen.

Departementet har underhaanden konferert med Arbeidsdepartementet, der har uttalt at det under hensyn til kanalprojektets betydelige

interesse for dampskibstrafikken til Tønsberg ved sakens behandling vil stille sig velvillig til spørsmålet om statsbidrag til den heromhandlede forføining.

Forsvarsdepartementet foreslaar under henvisning til foranstaaende at der som ekstraordinært bidrag til utvidelse av Tønsberg kanal, paa de i komiteens betænkning anførte betingelser bevilges kr. 200 000,00. Beløpet er opført foran under titel 1.

De av departementet foreslaaede foranstaltninger vedkommende flaaestation i Tønsbergdistriktet omfatter saaledes:

- a. Melsomvik oplagshavn kr. 170,000,00
- b. Der tillates utlaant av et av de offentlige fonds kr. 350 000,00 til Kaldnæs Patentslip & mek. Verksted for at sætte dette istand til at anlægge en tørdok (panserskibsdok) og at anskaffe det øvrige utstyr som kræves, for at gjøre det skikket til reparationsverksted for marinens fartøier
- c. Ekstraordinært bidrag til utvidelse av Tønsberg kanal kr. 200 000,00, der er opført titel 1.

Under Tønsbergfjordens flaaestation foreslaaes saaledes bevilget kr. 170 000,00

Titel 3. Kristiansands flaaestation.

Kr. 215 000,00.

Til Kristiansands flaaestation er tidligere bevilget ialt kr. 210 000,00 og arbeidene er igangsatt overensstemmende med den i st. prp. nr. 120 for 1914 side 43 anførte plan.

I en redegjørelse av 15de december 1911 (indtatt i st. prp. nr. 26 for 1912 (hjemmelig del)) har Admiralstaben foreslaat at der til Kristiansand station fordeles 2 undervands-

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

baater, idet det i flaaiteplanen nævnte antal, 12 undervandsbaater, samtidig foreslaaes øket til 14. Ved fremsættelsen av den nævnte proposition fandt departementet ikke at burde gaa utenfor det i flaaiteplanen angivne antal undervandsbaater, og i de tidligere planer for Kristiansands flaaestation har som følge herav ikke været medtat de foranstaltninger som maa til for at stationen skal kunne opta denne slags fartøier.

Efter de erfaringer, som senere er indvundet maa det imidlertid ansees for givet, at vi i en nær fremtid maa øke antallet av undervandsbaater, og departementet finder det derfor paakrævet at Kristiansands flaaestation gives et saadant utstyr, at den kan gjøres skikket for stationering av 2 undervandsbaater.

Man har anmodet 2den Sjømilitære Distriktskommando om forslag angaaende de herfor nødvendige forføininger, og har i den anledning mottat vedlagte skrivelse fra distriktskommandoen av 13de februar 1915 (utrykt bilag), hvori er redegjort for saken.

Distriktskommandoens forslag omfatter opførelse av en bygning indeholdende rum for reparation, ladning og bygning av akkumulatorceller, samt plads for den elektriske lademaskine m. v. Denne tænkes anlagt ved en omindredning og paabygning av det nuværende intendanturmagasin, idet intendanturens forraad flyttes over i det gamle baatskur, som gives fornøden indredning herfor. I forbindelse hermed vil det være nødvendig at opføre et nyt skur for kul og ved.

Med hensyn til forsyning av flaaestationen med den nødvendige elektriske kraft for ladning av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier har Marinens Minevæsen avgit forslag i skrivelse av 26de januar 1915, der medfølger som bilag til distriktskommandoens forslag.

Et arrangement med overførsel av høispændt elektrisk strøm fra Kristiansands elektricitetsverks fjernledning ved «Krossen» vilde nødvendiggjøre et transformatoranlæg m. v., saa ladestationen vilde koste ca. kr. 122 000,00. Da Minevæsenet nærer betenkeligheter ved at gaa til et saadant anlæg paa grund av ulemper ved mulige feil paa fjernledningen og faren for at denne i krigstid kan bli ødelagt av fiendtlig artilleriild, anbe-

fales istedet et dieselmotoranlæg med ladedynamo, som vil bli billigere hvad anlægsomkostninger angaar, og ved hvilket driftsutgifterne efter minevæsenets mening ogsaa vil bli mindre.

Naar det til stationen hørende fartoismateriel økes med to undervandsbaater, og intendanturens magasiner flyttes over til det nuværende baatskur, vil det bli nødvendig at anlægge to nye brygger, hvorav den ene blir lagt utenfor det nye intendanturmagasin, og den anden østenfor den nuværende kai (se vedlagte skrivelse av 23de februar 1914 med kartskisse).

Endelig har distriktskommandoen medtat i sit forslag opførelse av en ny kontorbygning, da der er behov for større plads og den nuværende ordning, med kontorerne fordelt i distriktschefsboligen og i de forskjellige magasiner m. v. -- er helt utilfredstillende.

Utgifterne ved de av distriktskommandoen foreslaaede arbeider m. v. er:

1. Opførelse av hus for akkumulatorer, ladedynamo m. v.	kr.	26 000,00
2. Indredning av baatskur til intendanturmagasin	«	12 000,00
3. Opførelse av skur for kul og ved	«	3 400,00
4. Anskaffelse av Dieselmotor koblet med likestrømslundynamo paa 250 k.w. med tilbehør	«	83 000,00
5. Anlæg av to utstikkerbrygger	«	36 000,00
6. Opførelse av ny kontorbygning	«	8 000,00
7. Tilfældige og uforutseede utgifter	«	2 600,00

Tilsammen kr. 171 000,00

Foruten de av distriktskommandoen foreslaaede foranstaltninger anbefaler departementet at der etableres et oljelager i Marviken, da dette er paakrævet av hensyn til undervandsbaatenes utnyttelse av stationen.

Der er i distriktskommandoens forslag heller ikke medtat utgifter til boliger for personel. Departementet anser det imidlertid nødvendig at der i nogen utstrækning rettes paa

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

boligforholdene ved Marviken Oplagshavn, da disse ikke er tilfredsstillende.

Departementet vil derfor foreslaa, at der i tillæg til de av distriktskommandoen opførte beløb bevilges kr. 15 000,00 til et oljelager og kr. 29 000,00 til forbedring av boligforholdene ved oplagshavnen og opfører posterne 1—5 overensstemmende med distriktskommandoen med tilsammen kr. 160 400,00

Videre opføres:

6. Opførelse av et oljelager	«	15 000,00
7. Til kontorer og forbedring av boligforholdene samt tilfældige og uforutseede utgifter	«	39 600,00

Tilsammen kr. 215 000,00

Kommanderende Admiral har erklært sig enig i departementets forslag.

Minevæsenets av distriktskommandoen tiltraatte forslag om ansættelse av personel ved ladestationen, utgift kr. 4 200,00 aarlig, vil departementet behandle i forbindelse med den bebudede nybygningsplan for marinen, hvorunder spørsmålet om personelbehov ved den forestaaende utvidelse av flaaen vil bli behandlet.

Titel 4. Trondhjems flaaestation.

Kr. 590 000,00.

Til anlæg av station for flaaen i Trondhjem er i 1912 og 1914 avsatt kr. 540 000,00.

I st. prp. nr. 120 for 1914, side 40 o. fl., har departementet foreslaatt at flaaestationen anlægges ved militæretatens eiendom «Kongens Bastioner» ved «Skansen» i Ilen, overensstemmende med forslag fra en kommission som blev nedsatt 27de august 1912 til utredning av saken.

Den kombinerte budget- og militærkomite anførte imidlertid under behandlingen av den ovenfor nævnte proposition (se indst. S. LIV for 1914 side 8 og 11) at dens flertal ikke vilde fastslaa at den omhandlede station henlægges til Trondhjem, da der i komiteen blev fremholdt at stationen av militære grunde burde henlægges til Selven. De opførte beløb til Trondhjemsfjordens flaaestation blev derfor foreslaatt avsatt, indtil spørsmålet om

flaaestationens henlæggelse til Selven var utredet av Regjeringen.

I henhold hertil har departementet indhentet uttalelse fra Kommanderende Admiral, samt Kommanderende General, Generalstaben og Fæstningsartilleriet angaaende spørsmålet om stationens henlæggelse til Selven.

I Kommanderende Admirals uttalelse, som foreligger i skrivelse av 17de oktober 1914 — vedlagt som utrykt bilag — er anført en række hensyn som taler for at flaaestationen henlægges til Trondhjems by. Efter de opgjorte planer for stationsanlægget i Trondhjemsfjorden er forutsætningen at alle større reparationer og vedlikeholdsarbeider ved fartøierne skal utføres ved private verksteder, og at selve stationen derfor kun utstyres med maskiner m. v. i den utstrækning som skal til for at klare smaa reparationer og det mest almindelige vedlikeholdsarbeide. Og da der i den vordende marinestation nærhet findes nødvendige verksteder med dokker, vil oplægning og vedlikehold av fartøierne kunne bli mest mulig effektivt og økonomisk.

Skal marinestationen lægges i Selven, maa den gives et ganske andet utstyr av verksteder m. v. end der er planlagt i Trondhjem, og da man der ikke kan gjøre regning paa at ha alle forbruksartikler for haanden paa kort varsel, maa man ha større beholdninger av alle slags, saa der maa skaffes større magasinplads. Et eventuelt anlæg i Selven av samme omfang som det nu planlagte kan Kommanderende Admiral under ingen omstændigheter anbefale, da vedlikeholdet av de oplagte fartøier i saafald vilde falde altfor tungvindt og kostbart. Endelig anføres mot henlæggelse av flaaestationen til Selven hensynet til personellet. En station i Selven av det omfang som i tilfælde maatte kræves, vilde medføre et større personel end ved Trondhjemsstationen, og man maatte gaa til opførelse av boliger for personellet i Selven, mens dette ikke indgaar i planen for en station lagt inde i byen.

Efter Kommanderende Admirals mening taler derfor praktiske og økonomiske grunde for at stationen anlægges i Trondhjem. Strategisk og taktisk set har Selven det fortrin at stedet ligger nærmere flaaeavdelingens sandsynlige operationsfelt, men dette kan ikke

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

tillægges avgjørende betydning da avstanden fra Selven til Trondhjem kun er 23 kvm. Hvad stationens sikkerhet angaar, antages at den — alt tat i betragtning — maa være bedre betrygget i Trondhjem, hvor den i tilfælde først vil falde i fiendens hænder samtidig med byen. Enten maa da fienden ha nedkjæmpet og passert Agdenæs befæstninger eller ved landangrep ha nedkjæmpet befæstninger og hæravdelingerne i Trøndelagen.

Fæstningsartilleriet og 5te distriktskommando, med tilslutning av Generalstaben og Kommanderende General har likeledes anbefalt at den planlagte flaatestation henlægges til Trondhjem saaledes som i st. prp. nr. 120 foreslaaet.

Departementet maa under henvisning til de foran citerte uttalelser fra de militære myndigheter anbefale, at den planlagte flaatestation anlægges inde i Trondhjem i det væsentlige overensstemmende med det av departementet fremsatte forslag i st. prp. nr. 120 for 1914.

Dette omfatter følgende foranstaltninger (jfr. st. prp. nr. 120 for 1914, side 41):

Havneanlægget	kr. 290 000,00
Bygninger, veier, vand, kloak etc. «	89 700,00
Ammunitionsmagasiner etc.	
paa Høvringen med kai . «	25 900,00
Inventar til verksted og magasiner «	27 900,00
Lokk- og klippemaskine . . «	2 500,00
Elektriske anlæg ved stationen «	51 600,00
Tilfældige utgifter «	12 400,00
	<hr/>
	kr. 500 000,00

Der er indtraadt adskillig prisstigning paa materialer og arbeidsløn efterat komiteen avgav sit omkostningsoverslag i 1912, og departementet vil derfor foreslaa anslagene øket med 10 pct. « 50 000,00

Sum kr. 550 000,00

Til det her nævnte beløp kommer kjøpesummen for kommunens tomt paa vestsiden av militæretatens eiendom, saaledes at den samlede sum blir kr. 590 000,00.

I henhold hertil foreslaar departementet at der til flaatestation i Tjondhjemsfjorden bevilges kr. 590 000,00.

Titel 5. Flaatestation i Ramsund.

Kr. 670 000,00.

Til denne station er i 1912 og 1914 bevilget ialt kr. 800 000,00 og arbeidene er igang overensstemmende med de fastsatte planer.

Imidlertid viser det sig, at de givne bevilgninger ikke strækker til for at gi flaatestationen det utstyr som maa kræves, naar den skal kunne løse sin opgave som selvstændig basis for det flaatemateriel, som er tænkt fordelt til Ofoten.

De omkostningsoverslag, som ligger til grund for de tidligere bevilgninger til oplagshavnen er nu 5 aar gamle og holder derfor ikke paa langt nær stik, og stedets avsides beliggenhet har medført større ekstraomkostninger ved materialanskaffelser og i arbeidspriser end oprindelig forutsat. Der har desuten reist sig krav av forskjellig art efter de sidste aars og særlig denne vinters erfaringer bl. a. med hensyn til undervandsbaatenes utrustningsforhold. Hertil kommer, at man efter Kommanderende Admirals forslag har fundet at burde øke lagerpladsen for kul- og oljebeholdningene i Ramsund, og at spørsmålet om utdypning av Ramsundets nordre del nu bør løses, da denne foranstaltning er av den største betydning for flaatestationen og de herfra opererende fartøier, som derved vil skaffes et sikkert utløp nordover til Vaagsfjord eller ut Tjeldsundet ved Lødingen.

Efter en fra anlægsbestyreren mottat opgave over de beløp, som mangler for at faa stationen i fuldt færdig stand, skulde yderligere tiltrænges:

1. Grunderhvervelser	kr. 15 000,00
2. Verkstedsbygning «	32 000,00
3. Magasinbygninger med utstyr «	29 500,00
4. Kul- og oljelager «	25 500,00
5. Kai anlæg og fortøininger «	70 000,00
6. Boliger «	190 000,00
7. Vei, vand, lys og gjærde «	41 000,00
8. Slip med baatskur «	13 000,00
9. Administration «	76 000,00
10. Radiostation «	15 000,00
11. Utdypning av Ramsundet med fyrbelysning «	163 000,00

Tilsammen kr. 670 000,00

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Ad 1. De økede utgifter til grunderhvervelser skriver sig fra at den større bebyggelse som utkræves har gjort det nødvendig at skaffe mere plads. Herunder er tat hensyn til ønskeligheten av at erhverve de nødvendige tomter av de omliggende eiendomme, mens disse endnu er billige, og saaledes at man faar noget raaderum utenfor det bebyggede areal.

Ad 2 og 3. Med hensyn til verkstedsbygning, magasinbygninger m. v. har de krav som av de forskjellige administrationsgrener er stillet til plads og utstyr, i forbindelse med sterkt økede material- og arbeidspriser siden det oprindelige omkostningsoverslag, nødvendiggjort en forhøielse av bevilgningerne.

Ad 4. Grunden til at der til anlæg av kul- og oljelager er opført et yderligere beløp er, at Kommanderende Admiral har foreslaat at beholdningerne av kul og olje i Ramsund, som vil bli de eneste marinen har i de nordlige landsdele, gjøres betydelig større end oprindelig forutsat.

Ad 5. Der var under planleggelsen av oplagshavnen i Ramsund forutsat anlagt en kai av 200 m. længde. Under arbeidets gang har det vist sig at utgiftene pr. løpende meter kailængde har andrat til det dobbelte av, hvad der i sin tid var beregnet.

For den til disposition staaende bevilgning vilde man derfor nu kun faa en kai av 100 m. længde, men da de militære myndigheter har fundet at 150 m. kai maa være minimum, vil der yderligere trænges et beløp av ca. kr. 67 000,00 til anlæg av de overskytende 50 m. kailængde. Hertil kommer ca. 3 000,00 til fortøininger.

Ad 6. Hvad bevilgningen til boliger angaar, har det vist sig at man maa sørge for flere boliger, naar der skal skaffes plads for undervandsbaatenes besætninger — likesom anslagene maa betydelig forhøies. Envidere maa det ansees paakrævet at opføre et mindre sykehus samt skolehus m. v.

Ad 7. Det herunder opførte beløp staar i direkte forbindelse med den foreslaede større bebyggelse.

Ad 8. Slippen med tilhørende baatskur vil andra til et større beløp end forutsat, fordi man maa gjøre regning paa at den type av undervandsbaater, som skal stationeres

i de nordlige landsdele, kan bli noget større end vore nuværende, og man har derfor planlagt en slip av noget større dimensioner end oprindelig forutsat.

Ad 9. Til administration er efter de hittil vundne erfaringer beregnet 12½ pct., hvilket for de her foreslaede utvidelser beløper sig til kr. 76 000,00.

Ad 10. Der er her som nyt foreslaat anlæg av en radiostation til et beløp av kr. 15 000,00, som vil være av stor betydning for flaatestationen og for de samlede forsvarsanlæg i Ofoten.

Ad 11. Man har endvidere opført halvparten av det beløp som antages at ville behøves til utdypning av Ramsund, saa dette kan bli farbart for marinens fartøier av den størrelse som i den nærmeste tid kan tænkes at bli stationert i Ofoten.

Som anført i st. prp. 120 for 1914 har departementet forutsat at dette spørsmal burde finde sin løsning i forbindelse med anleggene i Ramsund, og man har derfor nu indhentet en uttalelse fra havnedirektøren angaaende de tidligere beregninger og overslag for dette arbeides utførelse. Forarbeidene til utdypningen av Ramsundet er utført av havnevæsenet i 1908 og gaar ut paa en utdypning av sundet til 4 m.s dybde og 15 m.s bundbredde. De arbeider som herunder bør komme til utførelse, er en opmudring og utsprængning av indløpet til sundet nordenfra ved Gyltnes, og gjennom «Fjeldrevet» ved Spanbogen, der ligger lenger syd — i den trangeste del av sundet. Av hensyn til strømforholdene i sundet vil det være paakrævet samtidig at bygge en dæmning i det grundeløp mellem Kalvø og fastlandet i sundets nordre del, og at sprænge bort Hellene ved Spanbogen. Man tillater sig angaaende denne sak at henvise til vedlagte dokumenthefte (utrykt bilag). Med hensyn til utgiftene, der i 1908 er beregnet til kr. 263 000,00 anfører havnedirektøren i skrivelse av 24de februar 1915, der vedligger som utrykt bilag, at man nu maa regne med mindst kr. 300 000,00. Der meddeles endvidere, at havnevæsenet efter gjældende praksis ikke vil anbefale at der skulde kræves distriktsbidrag til utdypning av Ramsund, men havnedirektøren antar, at der av

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

hensyn til den betydning utdypningen av Ramsundet vil faa for de omliggende distrikter, muligens maa kunne paaregnes at halvdelen av utgiftene overføres paa havnevæsenets budget.

Departementet finder det nødvendig at øke bevilgningene til de forskjellige anlæg i Ramsund for at faa oplagshavnen utstyrt paa en betryggende maate. Stationens beliggenhet er saa langt fjernet fra marinens øvrige replipunkter og fra steder hvor der findes verksteder og beholdninger av forbrukssaker, at stationens ydeevne bli av avgjørende betydning for den der opererende flaaateavdeling. Man maa likeledes fremholde nødvendigheten av, at der sørges for forsvarlige boligforhold for oplagshavnens og undervandsbaatenes personel, som blir henvist til at bo paa dette forholdsvis øde og ensomme sted, hvor der ikke er anledning til indlosjering i private huser.

Av hensyn til den store betydning som en utdypning av Ramsundet vil ha for en i Ofoten opererende flaaatestyrke, foreslaar departementet at dette arbeide iverksettes snarest mulig overensstemmende med de av havnevæsenet utarbeidede planer, der er anbefalt av de sjømilitære myndigheter (jfr. admiralstabens skrivelse av 4de november 1908, utrykt bilag). Det fremgaar av havnedirektørens skrivelse at passende redskap for arbeidets utførelse vil kunne avsees fra vaaren 1916 eller muligens allerede fra høsten 1915.

Departementet har her opført kr. 150 000,00 til utdypning av Ramsundet, idet man gaar ut fra at den anden halvdel av beløpet, av hensyn til den betydning som farbargjørelsen av dette farvand vil ha for dampskibstrafikken, blir at utrede av havnevæsenets budget. Hertil kommer ca. kr. 13 000,00 til nødvendig fyrbelysning.

Under henvisning til foranstaaende foreslaar departementet at kr. 670 000,00 tillates anvendt til fullføring av flaaestationen i Ofoten og utdypning av Ramsundet som foran omhandlet.

Titel 6. Hjemmefabrikation av torpedoer.

Kr. 300 000,00.

I st. prp. nr. 120 for 1914 blev der for Stortinget fremsat forslag om bevilgning av kr. 300 000,00 til hjemmefabrikation av torpedoer.

Beløpet var tænkt fordelt saaledes (jfr. st. prp. nr. 120 1914, side 89—92):

1. Anlæg av torpedofabrik m. v.	kr. 235 000,00
2. Administration m. v. (personel ved fabrikken det første aar)	« 12 000,00
3. Opførelse av kontorbygning med magasiner for Minevæsenet paa Krim .	« 45 000,00
4. Indredning av Minevæsenets nuværende kontorbygning paa Bromsjordet for Haandverkskorpset og eventuelt torpedoskolen .	« 8 000,00

Sum kr. 300 000,00

Den kombinerte budget- og Militærkomitees flertal, 10 medlemmer, erklærte sig (jfr. indst. S. LIV 1914, side 22—23) enig i ønskeligheten av at gjøre sig uavhengig av utlandet med hensyn til fabrikation av torpedoer, men da spørsmålet om Kristianiafjordens ytre forsvar endnu ikke hadde fundet sin løsning, fandt flertallet ikke at kunne anbefale, at der skredes til nogen utvidelse av verkstedsanlæggene paa Horten. Flertallet uttaler i denne forbindelse, at løsningen av spørsmålet om Kristianiafjordens ytre forsvar forhaabentlig vil ske i en nær fremtid. Komiteens flertal indstillet med denne begrundelse, at det opførte beløp kr. 300 000,00 skulde avsættes til hjemmefabrikation av torpedoer og senere bli at disponere efter Stortingets nærmere bestemmelse, naar ovenomhandlede spørsmål har fundet sin løsning.

Et mindretal, 4 medlemmer, indstillet, at beløpet skulde bevilges overensstemmende med den kgl. prp., og et andet mindretal, 3 medlemmer, vilde stemme imot denne bevilgning.

Ved Stortingets beslutning den 3dje juli 1914 blev der overensstemmende med komiteflertallets indstilling avsatt til hjemmefabrikation av torpedoer kr. 300 000,00.

Ved gjennomførelsen av de i nærværende proposition foreslaatte forsvarsforanstaltninger i ytre Kristianiafjord vil Marinens hovedstation bli sikret, og departementet vil derfor foreslaa, at de til hjemmefabrikation av torpedoer avsatte kr. 300 000,00 tillates anvendt i

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

det væsentlige overensstemmende med de oprindelige forutsætninger, idet dog med hensyn til planen og dens gjennomførelse skal bemerkes:

Marinens minevæsen har bestemt uttalt sig for, at torpedoverkstedet maa lægges paa Horten i tilslutning til mineverkstedet, og Kommanderende Admiral har erklært sig enig heri.

Departementet er likeledes av den opfatning, at torpedoverkstedet bør bygges i forbindelse med minevæsenets øvrige anlæg paa hovedstationen. Dette er efter de foreliggende opplysninger en nødvendighet, hvis anlægget ikke skal økes meget betydelig i omfang og omkostninger.

Den nu paagaaende krig medfører som en mulighet, at det i de nærmeste aar fremover ikke vil være adgang til i det hele at faa kjøpt torpedoer, idet utenlandske fabrikker maa antages at ville bli overløst med bestillinger fra de større mariner. Der kan ogsaa være fare for, at disse torpedofabrikker kan bli ødelagt under krigen, saa de ikke kan levere torpedoer efter krigens avslutning. Hvis vi derfor skal kunne gjøre regning paa at faa torpedoer i de nærmeste aar, maa vi hurtigst mulig utstyre Marinens Minevæsen, saa denne administrationsgren blir istand til at fabrikere de torpedoer som trænges, ved eget verksted.

Skal dette kunne opnaes bør ingen tid spildes, og man bør snarest mulig gaa igang med opførelse og indredning av verkstedet og utdanning av det nødvendige personel. Minevæsenet paaregner nemlig, at der vil medgaa ca. 3 aar fra arbeidet paabegyndes, til den egentlige fabrikasjon kan igangsættes, og at der kræves mindst 1 aars leveransetid for de første torpedoer.

Det var oprindelig forutsætningen (jfr. st. prp. nr. 120, 1914) at fabrikasjonen, ialfald i den første tid, skulde drives i samarbeide med Whiteheads torpedofabrik i Fiume. Under de nuværende forhold tør det muligens vise sig vanskelig at faa anordnet et saadant samarbeide, men departementet vil søke at faa saken fremmet saa hurtig som efter forholdene mulig. Under alle omstændigheter vil en række forberedelser kunne træffes, saa man staar paabegyndelsen av selve fabrika-

tionen adskillig nærmere, naar forhandlingene i sin tid kan optages. Det maa forutsettes overlatt administrationen at træffe bestemmelse om, hvorvidt fabrikasjonen skal igangsættes i samarbeide med Whitehead eller en anden utenlandsk fabrik, eller man skal søke at komme igang mest mulig uavhengig av de igangværende fabrikker. Meget vil i saa henseende avhænge av de mænd, man kan faa sikret sig til planens gjennomførelse.

Departementet maa anbefale, at man snarest mulig træffer forberedelser til igangsættelse av hjemmefabrikasjon av torpedoer paa Horten og herunder først og fremst med anordning av verkstedslokaler og i forbindelse hermed staaende spørsmål samt ansættelse og utdanning av det nødvendige tekniske personel.

Anordning av verkstedslokaler m. v.

I det for Stortinget fremlagte forslag er der forutsat anvendt kr. 25 000,00 til utvidelse av minevæsenets nuværende verksteder for at skaffe plass for torpedofabrikasjonen.

Minevæsenet har senere, i skrivelse av 31te august 1914 foreslaaet, at verkstedene, der før er paa 3 paralelavlidelinger, utvides med 2 nye avdelinger mot oprindelig paa-tænkt 1 avdeling. Omkostningene ved 1 avdeling er av Marinens Bygningsvæsen beregnet til kr. 27 000,00 og for 2 avdelinger til kr. 44 000,00. Hvis den anden avdeling skal tilbygges senere, vil den komme paa ca. kr. 30 000,00, og den hele utvidelse paa kr. 57 000,00, mens den nu kan utføres for kr. 44 000,00.

Paa foranledning meddeler minevæsenet i skrivelse av 12te september 1914, at man som situationen nu er vistnok vil bli nødt til selv at forarbeide alt specialverktøi, lærer etc., istedenfor at kjøpe dette hos Whitehead, og minevæsenet antar, at man derved vil kunne indspare ca. kr. 10 000,00. Med hensyn til de resterende kr. 9 000,00 som trænges for at kunne faa tilbygget verkstedene 2 avdelinger istedenfor 1 uten overskridelse av de samlede beløp vil departementet anbefale, at overslaget for anlæg av selve torpedofabrikken forhøies

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

med det tilsvarende beløb fra kr. 235 000,00 til kr. 244 000,00 og at posten administration o. s. v. nedsættes fra kr. 12 000,00 til kr. 3 000,00, idet bevilgning til personel ved fabrikken det første aar er opført ekstraordinært paa marinens budget for 1915—1916.

Tilbygning av 2 avdelinger istedenfor 1 skulde saaledes ikke medføre nødvendigheten av at forøke det til torpedofabrikation avsatte beløb, og departementet vil derfor anbefale, at verkstedene tilbygges 2 avdelinger. Med den rivende utvikling, mine- og torpedomateriellet undergaar, kan man forutse, at 1 avdeling meget snart vilde gi for knapt rum, og man anser det derfor rigtigst straks at opføre de 2 avdelinger, som minevæsenet kræver. Herved vil man samtidig opnaa at skaffe mineunderofficererne et rum til skiftning, spisning etc., hvad departementet anser meget ønskelig.

Forøvrig henholder departementet sig med hensyn til anordning av verkstedslokaler m. v. til forslaget i st. prp. nr. 120, 1914.

Personel ved torpedofabrikken.

I st. prp. nr. 1 hp. XI B 1915, side 25 har departementet som ekstraordinær bevilgning for terminen 1915—1916 opført følgende lønninger vedkommende torpedofabrikken, der senere forutsættes belastet fabrikkens drift:

1 overingeniør	kr. 4 800,00
1 officer, chef for skytestationen, gage kr. 4 400,00, tillæg til officersgagen	« 2 300,00
1 torpedokonstruktør eller drifts- ingeniør	« 4 400,00
2 formænd à kr. 2 000,00	« 4 000,00
2 hjælpetegnere à kr. 1 200,00 eller 1 ingeniør ved driften	« 2 400,00

	Sum kr. 17 900,00

Paa den anden side utgaar under den ordinære bevilgning løn til 1 torpedoingeniør kr. 3 400,00.

Efter at propositionen om marinens budget for kommende termin var fremsat, har minevæsenet sterkt fremholdt, at man ikke vil kunne faa nogen dygtig og erfaren mand til den ledende stilling ved torpedofabrikken for den i utsigt stillede lønning. Minevæsenet foreslaar derfor, at lønnen for torpedofabrikkens overingeniør sættes til kr. 5 500,00 med 2 alderstillæg à kr. 500,00 efter 5 og 10 aar. Paa den anden side antages driftsingeniørens løn at kunne nedsættes til kr. 3 400,00 med 2 alderstillæg efter 5 og 10 aar av kr. 300,00. Minevæsenets forslag medfører en besparelse paa kr. 300,00 sammenlignet med forslaget i marinens budgetproposition.

Departementet er enig i minevæsenets forslag og vil foreslaa, at der overensstemmende hermed under marinebudgettets kap. 1 tit. 51 Marinens Minevæsen for terminen 1915—1916 bevilges ekstraordinært:

Personel ved torpedofabrikken.

1 overingeniør, gage	kr. 5 500,00
1 officer, chef for skytestationen, gage kr. 4 400, tillæg til officersgagen	« 2 300,00
1 torpedokonstruktør eller drifts- ingeniør	« 3 400,00
2 formænd à kr. 2 000,00	« 4 000,00
2 hjælpetegnere à kr. 1 200,00 eller 1 ingeniør ved driften	« 2 400,00

	Sum kr. 17 600,00

istedetfor som i st. prp. nr. 1 hovedp. XI B opført kr. 17 900,00.

Departementet foreslaar saaledes «Til hjemmefabrikation av torpedoer m. v.» bevilget:

1. Anlæg av torpedofabrik m. v. kr. 244 000,00
2. Opførelse av kontorbygning med magasiner for minevæsenet paa Krim « 45 000,00
3. Indredning av minevæsenets nuværende kontor-

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

bygning paa Bromsjordet for haandværkskorpset og eventuelt torpedoskolen	kr.	8 000,00
4. Administration m. v.	«	3 000,00

Tilsammen	kr.	300 000,00

Titel 3. Kristiansands flaa- station	kr.	215 000,00
« 4. Trondhjems flaaesta- tion	«	590 000,00
« 5. Ramsunds flaaestation	«	670 000,00
« 6. Hjemmefabrikation av torpedoer	«	300 000,00

Tilsammen	kr.	10 145 000,00

Under henvisning til foranstaaende fore-
slaar departementet bevilget under:

Titel 1. Fremskutte befæstninger i Kristiania- fjorden, Tønsbergdistriktet og Hvaler- distriktet med tilstøtende landfronter m. v.	kr.	8 200 000,00
« 2. Tønsbergfjordens flaaestation	«	170 000,00

I henhold til det anførte

indstilles:

At Deres Majestæt vil bifalde og under-
skrive vedlagte utkast til proposition til Stor-
tinget om ekstraordinære bevilgninger til
forsvaret.

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Hans Majestæt Kongens proposition til Stortinget om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret for budgetterminen 1915—1916.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget indbydes til at fatte saadan

beslutning:

I. Stortinget gir sit samtykke til, at der av de ved Stortingets beslutning av 6te juli 1912 og 4de juli 1914 til forskjellige forsvarsforanstaltninger bevilgede og avsatte beløp tillates anvendt til:

Tit. 1.	Fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden, Tønsbergdistriktet og Hvalerdistriktet med tilstøtende landfronter m. v.	kr.	8 200 000,00
« 2.	Tønsbergfjordens flaaestation	«	170 000,00
« 3.	Kristianssands — « —	«	215 000,00
« 4.	Trondhjems — « —	«	590 000,00
« 5.	Ramsunds — « —	«	670 000,00
« 6.	Hjemmefabrikation av torpedoer	«	300 000,00
		Tilsammen	kr. 10 145 000,00

II. Stortinget samtykker i, at der av offentlige fonds efter administrationens nærmere bestemmelse tillates utlaant kr. 350 000,00 til Kaldnæs Patentslip & Mekaniske Verksted for anlæg av tørdok m. v. i Tønsbergdistriktet.

Forsvarsdepartementets indstilling i saken vedlægges i avtryk.

Git paa Kristiania slot den 12te mars 1915.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.

(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

Bilag 1.

Fra

Junikomiteen av 1914.

Komiteen er nedsat ved skrivelse fra chefen for Det kongelige Forsvarsdepartement av 29de mai 1914 og bestaar av generalmajor Holtfodt, der er valgt til komiteens formand, direktør Weidemann og kommandørkaptein Rosenqvist.

Som ingeniørteknisk konsulent har av Forsvarsdepartementet været opnævnt major i Ingeniørvaabnet Widerberg og som sekretær kaptein i Marinen Olaf Hanssen.

Komiteen har været tildelt følgende mandat:

1. At uttale sig om hvorvidt der kan tilveiebringes et tilfredsstillende frontalt forsvar i Kristianiafjorden søndenfor Bastø — formentlig over Rauø—Bolærne — set i sammenhæng med den foreslaatte befæstelse av Tønsbergavsnittet samt den paataenkte befæstelse av Hvaleravsnittet (kfr. st. prp. nr. 120 1914, titel 1 og 2, side 9—10 m fl.) ledsaget av forslag med omkostningsoverslag for et saadant frontalt forsvar.
2. At fremkomme med forslag og omkostningsoverslag vedrørende anordning av en krigsstation i Tønsbergavsnittet for det til Kristianiafjorden disponible materiel av Marinen.

Ved Forsvarsdepartementets skrivelse av 2den oktober 1914 blev mandatets punkt 2 git følgende ordlyd:

Til

Forsvarsdepartementet.

2. At fremkomme med forslag til saadanne anordninger i Tønsbergdistriktet, at alle forraad der ikke tiltrænges for fartøienes egentlige mobilisering paa hovedstationen og for dennes utnyttelse som reparationssted ogsaa i krig — henlægges til nævnte distrikt. I dette forudsættes endvidere truffet de forføininger som ansees nødvendige for at det til Kristianiafjorden disponerte materiel av Marinen kan reparere i dette distrikt og repliere sig herpaa under krig.

Idet komiteen med hensyn til hvad der tidligere er passert vedrørende de i mandatet nævnte spørsmaal tillater sig at henvise til de trykte dokumenter (senest st. prp. nr. 120 1914 og indst. S. LIV 1914) vil den gaa over til at behandle:

Mandatets punkt I:

Hvorvidt der kan tilveiebringes et tilfredsstillende frontalt forsvar i Kristianiafjorden søndenfor Bastø.

Komiteen har foretat omfattende befaringer og studier i distriktet og er paa grundlag herav enstemmig av den opfatning, at et efter forholdene tilfredsstillende frontalt forsvar i Kristianiafjorden kan anordnes med

Bilag

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

rimelige utgifter over linjen Rauø—Bolærne—Maagerø, med Hvalaasen og stillingen Gogsjø—Mokollen som støttepunkt i vestre og Kjøke i østre flanke.

Denne opfatning er komiteen kommet til ved nøie at veie de fordele, som de senere tiders utvikling av forsvarsvaabnene har skapt til gunst for de smaa nationer, som hovedsagelig har til opgave at verne om sin neutralitet. De væsentligste faktorer, som i saa henseende bør nævnes, er følgende:

1. Torpedoen, hvis rækkevidde og trafiksikkerhet er øket i meget høi grad.
2. Undervandsbaaten, som nu er et fuldt effektivt vaaben, og hvorav vi nu har 4.
3. Minerne, hvormed der i løpet av forholdsvis kort tid kan etableres spærringer i farvand paa ialfald 150 m. dybde.
4. Brisantammunition for kanoner, hvorved de midlere kalibres effekt er blit meget væsentlig øket.

Det frontale forsvar m. v. foreslaaes i hovedtrekkene anordnet som følger:

1. Glommenmundingens befæstningsgruppe paa Kjøkøen og Kraagerøen:
 - 2 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (ny).
 - 4 — 65 mm. « (fra Østerelven og Vesterelven).
 - 4 — 6,5 « mitraljører (ny).
 - 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
 - 1 — 90 « — (haves).
 Mineforsvar: Kjøkøen—Kalkegrunden (fra Østerelven).
 — Langøen—Kraaka—Fastlandet (fra Vesterelven).
2. Rauø befæstningsgruppe:
 - 4 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (ny).
 - 2 — 65 mm. « (fra Haaøen).
 - 4 — 6,5 « mitraljører (ny).
 - 1 — 90 cm. lyskasteranlæg (paa kombinert mineutlægger og bevogtningsfartøi).
 - 1 — 110 « lyskasteranlæg (nyt).

Mineforsvar: Flateguri—Storegrund (Marinens miner).
 — Rauø—Bolærne (Marinens miner).

Torpedoforsvar.

3. Bolærne befæstningsgruppe:
 - 2 stkr. 21 cm. h.k. (fra Haaøen).
 - 3 — 15 « « i skjoldhus (ny).
 - 4 — 6,5 mm. mitraljører (ny).
 - 2 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
 - 1 — radiostation.
 Mineforsvar: Rauø—Bolærne (se Rauø befæstningsgruppe).
4. Maagerø befæstningsgruppe:
 - 2 stkr. 28 cm. haubitser (ny).
 - 2 — 15 « h.k. i skjoldhus (ny).
 - 2 — 65 mm. « (fra Haaøen).
 - 4 — 6,5 « mitraljører (ny).
 - 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
 Mineforsvar: S. Aarø—Maagerø (haves).
5. Flaugtangen med Hudø befæstningsgruppe:
 - 2 stkr. 12 cm. h.k. (fra Haaøen).
 - 4 — 65 mm. « (fra monitoren).
 - 4 — 6,5 « mitraljører (ny).
 - 1 — 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).
 - 1 — 75 « — (haves).
 - 1 — 90 « flytende lyskasteranlæg (haves).
 Mineforsvar: Flaugtangen—Bikja og Ryggen (haves).
 — Ved Barkevik (haves delvis).
6. Hvalaasen befæstningsgruppe:
 - 2 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (ny).
 - 2 — 37 mm. mitraljører (fra Haaøen).
 - 4 — 6,5 « — (ny).
7. Mokollen—Gogsjøstillingen:
 - 4 stkr. 12 cm. haubitser (ny).
 - 4 — 7,5 « positionsartilleri (nyt).
 - 6 — 8,4 « — (fra Haaøen).
 - 2 — 75 « transportable lyskasteranlæg (ny).

Frontalforsvaret.

Det egentlige frontale forsvar av Kristianiafjorden dannes av befæstningsgruppene Rauø, Bolærne og Maagerø med tilhørende mine- og torpedoforsvar mellem Rauø og Bolærne samt mineforsvarene Flateguri—Storegrund og S. Aarø—Maagerø.

1. Mineforsvar m. v.

Komiteens forslag til frontalforsvar er i væsentlig grad baseret paa anvendelsen av **Marinens støtminer**.

For at bringe paa det rene i hvilken utstrækning man kan basere en spærring av fjorden Rauø—Bolærne paa mekaniske støtminer har komiteen anmodet Forsvarsdepartementet om at indhente uttalelse fra Kommanderende Admiral angaaende dette spørsmål (kfr. komiteens skrivelse av 20de juni 1914, skrivelse fra Marinens Minevæsen av 27de juni 1914 og Kommanderende Admirals skrivelse av 30te juni 1914 der vedlægges som bilag 1—3).

Det fremgaar av minevæsenets og Kommanderende Admirals uttalelser, at man med sikkerhet kan gjøre regning paa marinens mekaniske støtminer som fuldt effektive forsvarsmidler i her omhandlede farvand, indtil 150 m. dybde.

Det synes endvidere efter minevæsenets uttalelse sandsynlig, at man vil kunne faa konstruert miner beregnet paa dybder op til 400 m. Komiteen regner imidlertid ikke med miner for dybder over 150 m, da saadanne endnu er uprøvet.

Av vedlagte kart (bilag 4), hvor de nyeste dybdemaalinger i fjorden er angit, vil fremgaa, at dybden mellem Rauø og Bolærne er under 150 m. med undtagelse av en dypere rende paa ca. 2 000 m.'s bredde, som begynder ca. 1 000 m. fra Rauø. De grunde partier paa begge sider av den 2 000 m. brede dyprende vil kunne spærres med miner av samme konstruktion som dem, marinen for tiden har og selv bygger. Til 5 rækker miner mellem Rauø og Bolærne vil trænges 400—450 miner og til spærring av løpet Flateguri—Storegrunden vil medgaa ca. 50 miner, altsaa ialt til Rauø—Bolærne 450—500 av marinens støtminer.

Til utlægning av disse minefelter, der maa kunne etableres paa meget kort varsel, vil komiteen anbefale bygget 2 specielle mineutlæggere, hver beregnet for 120 miner, og saaledes utstyrt, at de kan ligge klar ved sit operationsfelt Rauø—Bolærne med besætning og miner ombord aaret rundt. Med 240 miner vil disse fartøier i en vending kunne etablere et minefelt paa 3 minelinjer over de grunde fjordpartier, og de vil i anden vending kunne fuldstændiggjøre minespærringen Rauø—Bolærne.

Det hemmelige løp mellem Storegrund og Rauøtangen bør formentlig længst mulig holdes aapent av hensyn til torpedo- og undervandsbaater m. v., der kan ha station i Bogen (Bauen) og bør kunne komme ut i fjorden gjennom dette løp. For at denne passage i paakommende tilfælde hurtig skal kunne stænges forutsætter komiteen, at der ved Rauø stationeres en kanonbaat (bevogtningsfartøi) med endel miner ombord. Dette fartøi bør være utstyrt med lyskasteranlæg for samtidig at kunne anvendes ved belysning av minefeltet Flateguri—Storegrunden.

Forsvarsdepartementets chef har meddelt, at bevilgning til 2 specielle mineutlæggere beregnet for Kristianiafjordens forsvar vil bli foreslaat under marinens ordinære budget for terminen 1915—1916, og at de nødvendige miner til foran omhandlede minefelter vil bli medregnet i det antal, hvortil der i anden forbindelse under alle omstændigheter vil bli søkt bevilgning.

Minespærringen i Husøavsnittet paa fjordens vestsida (Husøund og Ekenæssund) foreslaaes sløifet.

For spærring av Vrængen foreslaaes et permanent mineanlæg (minefelt) mellem Søndre Aarø og Maagerø, hvortil miner m. v. haves fra andre anlæg (jfr. st. prp. nr. 120 1914, side 35).

Forsvaret av den 2 000 m. brede rende mellem de foreslaatte minefelter i fjorden Rauø—Bolærne forutsættes tillagt torpedo-vaabnet.

Torpedoforsvaret av den dype rende kan tilveiebringes ved et permanent torpedobatteri paa Rauø's vestligste pynt ved Svarteberget, ved undervandsbaater og torpedobaater eller

ved en kombination av torpedobatteri og marinens torpedobevæbnede materiel.

Rauø ved Svarteberget byr paa adskillige naturlige betingelser for anlæg av et permanent torpedobatteri. Der gaar langs en større del av Rauø's vestsida fra stranden utover i havets høide et stenplataa, som ca. 20 m. fra stranden falder brat av til ca. 5 m. dybde, hvorpaa dybden øker langsomt utover til 10 m. i henved 200 m.'s avstand fra stranden. Ut til kanten av stenplataaet stikker Svarteberget frem, og torpedobatteriet kan i tilfælde lægges dækket ved dettes nordside.

Stedet er imidlertid adskillig utsat for sjø ind fjorden, og det ansees derfor nødvendig at dække mot braat utenfor batteriet ved en stenjeté. Dybden er nemlig i og for sig snau, om den end sandsynligvis vilde være tilstrækkelig under almindelige veirforhold.

Fra et batteri paa dette sted vilde moderne torpedoer kunne række tvers over den ca. 6 500 m. brede fjord til Bolærne og være av stor betydning for det frontale forsvar i det hele. Man kunde under alle omstændigheter regne med betydelig træfsikkerhet i farvandet nærmest Rauø ut til ca. 3 000 m., saa den dype rende mellom minefeltene i fjorden vilde kunne ansees behersket fra torpedobatteriet.

Komiteen har indhentet forslag til et torpedobatteri paa Svarteberget fra marinens minevæsen (bilag 5).

Utgiften ved anlæg av torpedobatteriet med tilbehør er beregnet til kr. 535 000,00. (Jfr. bilag 7). Med fornøden utsprængning utenfor batteriet for at undgaa, at torpedoen skal gaa i bunden under skytning, maa man regne med en samlet utgift av ca. kr. 600 000,00.

Med hensyn til anvendelsen av undervandsbaater og torpedobaater til heromhandlede øiemed, saa kan der efter komiteens mening neppe reises tvil om, at den dype rende maatte ansees meget godt forsvaret, om man kunde avse 2 undervandsbaader til dette specielle formaal i forbindelse med torpedobaater i den mørke del av døgnet, da undervandsbaater vanskelig kan operere.

Spørsmålet har for komiteen forsaavidt kun været, om det kunde ansees forsvarlig at binde 2 undervandsbaater av marinens nu-

værende type til dette begrænsede omraade, idet forutsætningen maatte være, at de til enhver tid kunde paaregnes til dette specielle forsvarsøiemed. Vore nuværende undervandsbaater er i besiddelse av betydelige offensive egenskaper, og det vilde efter komiteens mening ikke være uten betænkelighet planmæssig at knytte 2 av dem fast til frontalforsvaret Rauø—Bolærne, da sjøforsvaret ved en saadan foranstaltning vilde tape betydelig i offensiv kraft.

Komiteen finder imidlertid, at undervandsbaater, supplert med torpedobaater, maa antages at ville kunne yde et saa meget sikrere forsvar av den dype rende end et torpedobatteri paa land, at man for tiden ikke bør gaa til bygning av et saavidt kostbart permanent anlæg, forinden man har fuld oversigt over, hvorvidt man kan faa bygget en for dette øiemed passende mindre undervandsbaatstype.

Komiteen anser undervandsbaater som marinens nuværende, for under vore forhold, at være for kostbare og for værdifulde for sjøforsvaret til planmæssig at indgaa som led i frontalspærringen Rauø—Bolærne. Man vil derfor anbefale, at der ved en eventuel flateplan tages sigte paa at tilveiebringe et passende antal av en for heromhandlede forsvarsøiemed beregnet undervandsbaat av en mindre og billigere type. Indtil dette spørsmaal kan bli løst forutsættes torpedoforsvaret av den dype rende overtat av 1 à 2 provisoriske torpedobatterier (bilag 6) i forbindelse med marinens undervandsbaater og øvrige fartøimateriel, der opererer i fjorden.

Man bør i denne forbindelse ogsaa være opmerksom paa, at minerne for tiden undergaar en rask utvikling, og at det ifølge uttalelser fra marinens minevæsen ikke kan ansees udelukket at der kan konstrueres anvendbare miner for dybder op til f. eks. 400 m. (jfr. bilag 2), om det end maa antages, at anvendelsen av miner paa saa store dybder vil fremby adskillige vanskeligheter.

2. Artilleriforsvar m. v.

Med hensyn til artilleriforsvaret samt signal- og belysningsmateriel skal komiteen bemerke:

Samtlige permanente befæstningsgrupper

foreslaaes utstyret med fuldstændige permanente telefonanlæg for ordreføring saavel mellem kommandoplads, kanonstande og øvrige faktorer inden gruppene, som mellem de forskjellige befæstningsgrupper. Gruppene forutsættes utstyrt med indre elektrisk belysning.

a) Paa Rauø har komiteen fæstet sig ved den utmerkede artilleriposition paa den mod syd steilt avfaldende høide nord for Bogen (Bauen). Stillingen er ca. 40 m, høi og godt maskeret, saa det vil være forbundet med store vanskeligheter for en fiende at nedkjæmpe den med artilleri fra fartøi. Den er let at forsvare mot et landstigningsforsøk og tillater bestrykning, foruten av fjorden mot Bolærne og sydover, ogsaa av minefeltet Flateguri—Storegrund.

I denne stilling foreslaaes anbragt 4 stkr. 15 cm. h. k. i skjoldhus (ny), 2 stkr. 65 mm. h. k. (fra Haaøen) som bestrykningsbatteri for minefeltet Flateguri—Storegrund og 4 stkr. 6,5 mm. mitraljoser (ny) for nærforsvar.

Som kamplys over fjorden foreslaaes et 110 cm. lyskasteranlæg (nyt) paa Rauø's vestside (ved Svarteberget) og til belysning av farvandet Flateguri—Storegrunden m. v. er som foran nævnt forutsat et lyskasteranlæg (90 cm.) paa bevogtningsfartøi.

b) Bolærne befæstningsgruppe foreslaaes anlagt paa Ø. Bolærne, der efter komiteens mening frembyr den bedste artilleristilling ved disse øer. Befæstningenes høide over havet blir ca. 30 m. Terrænget er let at forsvare og stillingen ansees vel skikket som hovedkommandoplads for det frontale forsvar.

Her foreslaaes monteret de 2 stkr. 21 cm. kanoner fra Haaøen, 3 stkr. 15 cm. h. k. i skjoldhus (ny) og 4 stkr. 6,5 mm. mitraljoser for nærforsvar.

Som kamplys foreslaaes 2 stkr. 110 cm.s lyskasteranlæg (ny) hvorav et paa Bolærne og det andet fremskutt til Skarvesæte.

Bolærne er som hovedkommandoplads forutsat utstyrt med en radiostation og med direkte telefonforbindelse til Tønsberg. Der er av hensyn til, at Bolærne for tiden benyttes som station for undervandsbaatene ved kgl. res. av 11te december 1914 stillet midler til disposition til anlæg av en telefonlinje Tønsberg—Bolærne eller til en radiostation paa

Bolærne, og komiteen har derfor i det fuldstændige omkostningsoverslag for signal- og belysningsvæsen til denne gruppe fratrukket et tilsvarende beløp.

c) Paa Maagerø foreslaar komiteen 2 stkr. 28 cm. haubitser (ny), 2 stkr. 15 cm. h. k. i skjoldhus (ny), 2 stkr. 65 mm. h. k. (fra Haaøen) som bestrykningsbatteri for minefeltet S. Aarø—Maagerø og 4 stkr. 6,5 mm. mitraljoser for nærforsvar.

Maagerøstillingen ansees særlig god. Den er vel maskeret og let at forsvare mot landstigningsforsøk. Haubitserne kan anvendes mot hovedløpet ind fjorden og mot alle løp og ankerplads paa fjordens vestside fra Vallø til Tønsberg Tønde, og de 15 cm. h. k. vil foruten at støtte stillingen Rauø—Bolærne ved frontalt angrep kunne bestryke løpene øst av Tjøme og særlig indløpene til Vrængen.

Der er forutsat et 110 cm. lyskasteranlæg (nyt).

Omkostningene ved det av komiteen foreslaatte frontale forsvar opføres som følger (jfr. bilag 7—9):

Rauø befæstningsgruppe:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser . . .	kr.	377 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering «		690 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel «		195 000,00
4. Tilfældige og uforutseede utgifter, baatmateriel m. v. «		63 000,00
	Sum kr.	1 325 000,00

Bolærne befæstningsgruppe:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser . . .	kr.	464 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering «		538 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel «		150 000,00
4. Tilfældige og uforutseede utgifter, baatmateriel m. v. «		58 000,00
	Sum kr.	1 210 000,00

Maagerø befæstningsgruppe:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser . . .	kr. 403 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering «	1 000 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel	« 163 500,00
4. Minevæsenets omordning «	15 000,00
5. Tilfældige og uforutseede utgifter, baatmateriel m. v. «	77 500,00

Sum kr. 1 659 000,00

Provisoriske forsvarsforanstaltninger:

Der vil antagelig medgaa adskillig tid, før de foran planlagte forsvarsanlæg kan bli færdige. Man vil saaledes blandt andet under forhold som de nuværende vanskelig kunne paaregne at faa det nødvendige nye skyts i en nogenlunde nær fremtid.

Komiteen anser det imidlertid av meget stor betydning, at man snarest mulig faar anordnet et forsvar av Kristianiafjorden med de midler, som for tiden kan tilveiebringes, for derved at bringe den usikkerhet som raader med hensyn til forskjellige spørmaal vedrørende marinens hovedstation, f. eks. anlæg av torpedofabrik o. l. ut av verden.

Komiteen mener, at minefeltene Rauø—Bolærne foreløbig kan planlægges etablert ved hjælp av marinens nuværende smaa mineutlæggere, og det nødvendige antal miner vil kunne bli færdige ut paa sommeren.

Torpedoforsvaret overtages av 1 à 2 provisoriske torpedobatterier og som artilleriforsvar anordnes et par kanonstande f. eks for 12 cm. h.k. fra de utrangerte monitorer paa hver fjordside. Disse provisoriske anlæg i forbindelse med det til Kristianiafjordens forsvar fordelte materiel av marinen antages efter omstændighetene at kunne yde et saavidt tilfredsstillende foreløbig forsvar av Kristianiafjorden, at man i læ herav kan utvikle hovedstationen i den utstrækning, det maatte ansees paakrævet.

De provisoriske foranstaltninger forutsettes anordnet, saa de kan komme de projekterte permanente anlæg tilgode eller finde nyttig anvendelse andetsteds.

Til provisoriske forsvarsforanstaltninger Rauø—Bolærne foreslaar komiteen disponert kr. 200 000,00.

Til frontalforsvaret Rauø—Bolærne—Maagerø foreslaar komiteen saaledes anvendt:	
Rauø befæstningsgruppe . . .	kr. 1 325 000,00
Bolærne — . . .	« 1 210 000,00
Maagerø — . . .	« 1 659 000,00

kr. 4 194 000,00

Provisoriske forsvarsforanstaltninger Rauø—Bolærne « 200 000,00

Tilsammen kr. 4 394 000,00

Hertil kommer kr. 628 000,00 til fullstendig bebyggelse for garniserende og eksercerende styrke av personel, hvorom nærmere nedenfor.

Komiteen anser det foreslaatte frontale forsvar for at være meget sterkt likeoverfor et direkte angrep ind Kristianiafjorden.

Det faste forsvar er henlagt til det avsnit i fjorden, hvor flaaten naturligen maa faa sit virkefelt, og det flytende og faste forsvar vil derfor fra første stund av kunne samvirke. En betydelig del av den til Kristianiafjordens forsvar disponerte del av flaaten — herunder artilleriskibe, mineutlæggere, torpedobaater og [undervandsbaater — maa forutsettes altid at være under kommando og kunne delta i forsvaret.

Artilleristillingerne [kan paa grund av det vanskelig tilgjengelige terræng med forholdsvis enkle midler forsvares mot angrep fra landsat infanteri, om en saa risikabel angrepsmaate skulde bli forsøkt fra fiendtlige fartøier.

Fjordmundingen indenfor Færder—Struten kan praktisk talt i sin helhet ansees som minefarvand, hvor en fiende maa fare varsomt frem. Det viktigere kampmateriel vil ikke kunne sendes ind fjorden før denne i

en tilstrækkelig bred rende er avsøkt for at uskadeliggjøre mulige strømmer. Og til denne oprensning kan der neppe tænkes anvendt andet end ældre eller mindre og lettere fartøismateriel, likeoverfor hvilket det foreslaatte artilleriforsvar, der bestryker fjordmundingen indenfor Færder—Struten med fra 5 til 9 stkr. 15 cm. h.k., 2 stkr. 21 cm. h.k. og for den væsentligste del 2 stkr. 28 cm. haubitser, maa betegnes som sterkt. Specielt mener komiteen, at de 15 cm. kanoner med brisantammunition er et heldig vaaben under forhold som ved den foreslaatte frontalspærring, hvor artilleriets hovedopgave maa bli at virke som bestrykningsbatterier over fjordmundingens minefarvand. Disse kanoner er lette at manøvrere mot bevægelige maal, de er meget hurtigskytende og ansees tilstrækkelig effektive i forhold til det materiel, som en fiende kan tænkes at ville anvende til oprensning av farvandet.

Batterierne lar sig meget vanskelig nedkjæmpe enkeltvis ved skibsskyts, idet mindst 2 av stillingene vil kunne samvirke over de avstande, hvor en fiende kan nære haab om at tilføie et vel maskert artilleri nogen skade. Det maa desuten erindres at fiendens artilleriskibe av frygt for undervandsbaater ikke tør ligge stille under et bombardement paa batterierne, om de idethele tør komme saa nær opunder fjordmundingen, at deres grove skyts kan række frem.

Et forsøk paa forcering av det planlagte frontale forsvar ved dagslys vil antagelig selv for en sterk angriper fremstille sig som en mere end tvilsom affære, hvor de fordele, som kan opnaaes, ikke staar i forhold til de sandsynlige ofre, som forceringen maatte forutsettes at ville kræve.

Opmarsjen mot frontalforsvaret og gjennemtrængningen av mine- og torpedoforsvaret Rauø—Bolærne maatte foregaa under batteriernes ild og forholdsvis langsomt under stadig avsøkning av farvandet. Og fienden vilde den hele tid være utsat for angrep av vore undervandsbaater og av flaatens artilleriskibe og øvrige materiel.

I mørke, under taake eller regntykke, vil vore torpedobaater fra stillingene paa begge sider av fjorden ha saa store chancer,

at større fiendtlige fartøier neppe vover at optræ i fjorden.

Selv om en fiende kunde regne med at det vilde lykkes at føre endel av styrken uskadt gjennem frontalforsvaret, saa vilde hans stilling i minefarvandene indenfor, mellem Oscarsborg og befæstningene i fjordmundingen, med flaatens avdelinger i ryggen, være lite misundelsesværdig. Hvad han skulde kunne opnaa er at ødelægge marinens hovedstation, og saa viktig kunde muligens denne opgave fremstille sig for krigens forløp — hvis dermed flaatens avdelinger i fjorden kunde sættes ut av spillet — at dens løsning kunde ansees værd endog meget store ofre. Komiteen mener imidlertid, at man under ingen omstændighet bør ordne sig slik, at flaatens optræden i Kristianiafjorden ene og alene avhænger av, at hovedstationen holdes intakt.

Herom nærmere nedenfor.

Komiteen er enstemmig av den opfatning, at et frontalt forsvar av Kristianiafjorden som foran foreslaat over Rauø—Bolærne—Maagerø maa ansees fuldt betryggende under vore forhold likeoverfor et direkte angrep ind Kristianiafjorden.

Ved de foreslaatte forsvarsforanstaltninger vil man, naar de holdes effektive, kunne anse marinens hovedstation sikret mot overrumpling og flaatens mobilisering dækket.

Flankestillingene.

Komiteen er imidlertid, likeledes enstemmig av den opfatning, at det foreslaatte frontale forsvar Rauø—Bolærne—Maagerø er svakt i flankerne, og at disse anlæg ikke helt vil kunne utnyttes for landsforsvaret, medmindre de ved flankestillinger tilknyttes landfrontene.

Frontalforsvaret vil nemlig kunne omgaaes langs fjordsidene, f. eks. av en større fiendtlig styrke landsat i Sandefjorden eller muligens Larvik paa fjordens vestside eller paa østsiden av en større styrke f. eks. fra Vesterelven. Paa Onsølandet vil artilleri kunne bringes i position mot Rauøstillingen.

Under disse omstændigheder kan flaa-
tens repliering og reparation
under krig ikke ansees tilstræk-
kelig sikret.

Komiteen finder derfor at maatte fore-
slaa det egentlige frontale forsvar av Kristi-
aniafjorden styrket ved permanente befæst-
ningsanlæg paa begge fjordsider, der kan
sammenbinde frontalforsvaret paa sjøfronten
med landfrontene ved Sandefjord og Glom-
menlinjen, saaledes at der over fjorden dan-
nes en sammenhængende forsvarslinje med til-
knytning til hærens stillinger paa begge fjord-
sider.

Komiteen vil som saadanne flankesikringer
foreslaa Kjøkø i Hvalerdistriktet og Hval-
aasen paa Vesterøen ved Sandefjord i for-
bindelse med stillingen Mokollen—Gogsjø, mens
Haaøens befæstninger og mineanlæg flyttes
frem i forsvarsstillingen til Hudø.

Med hensyn til Glommenmundingens be-
fæstningsgruppe paa Kjøkøen og Kragerøen
skal komiteen henvisse til st. prp. nr. 120 1914,
side 8—9, idet man i det væsentlige er enig
i hvad her er anført.

Av hensyn til at Kjøkø vestover vil
kunne samvirke med Rauø befæstningsgruppe
finder man dog at kunne innskærpe sig til
at foreslaa 2 stkr. 15 cm. h.k. mot av Forsvars-
departementet paatænkt 3.

Komiteen foreslaar saaledes under Glom-
menmundingens befæstningsgruppe paa Kjøkø-
øen og Kragerøen:

K j ø k ø e n :

- 2 stkr. 15 cm. h.k. i skjoldhus (ny),
- 2 « 65 m/m h.k. (fra Østerelven) som
bestrykningsbatteri for minefeltet Kjøkø-
øen—Kalkegrunden,
- 2 « 6,5 m/m mitraljoser (ny) for nær-
forsvaret,
- 1 « 110 cm. lyskasteranlæg (nyt),
- Permanent mineanlæg (minefelt) Kjøkøen—
Kalkegrunden, hvortil miner havest fra
Østerelvans anlæg.

K r a g e r ø e n (Langøen):

- 2 stkr. 65 m/m h.k. (fra Vesterelven) som
bestrykningsbatteri for minefeltet
Langøen—Kraaka—fastlandet,
- 2 « 6,5 m/m mitraljoser (ny) for nær-
forsvaret,

1 stkr. 90 cm. lyskaster (fra Vesterelven),
Permanent mineanlæg (minefelt) fra Langøen
over Kraaka mot fastlandet, hvortil
miner havest fra Vesterelvans anlæg.

F l a u g t a n g e n—H u d ø.

De nuværende Haaøens og Sundaasens
befæstningsanlæg foreslaaes nedlagt og det
hertil hørende minemateriel med endel av
artilleriet flyttet frem i befæstningslinjen
Flaugtangen—Hudø (se kartet).

Angaaende anordningen av de nye mine-
spærringer har komiteen indhentet forslag fra
Fæstningsartilleriets minedirektør (bilag 10).

Vestfjorden fra Flaugtangen og østover
mot Stauper indtil Bikja—Ryggen foreslaaes
spærret med 60 stkr. almindelige elektriske
støtminer fra Tønsbergs mineforsvar.

Tjømøkjæla foreslaaes spærret mellem
Bølerne og Barkevik med 27 elektriske støt-
miner og 12 stkr. sikteminer. Av støtminerne
kan 14 tages fra Tønsbergs mineforsvar, mens
13 nye miner forutsættes anskaffet.

Der vil naar disse spærringer utlægges
forbli aapne passager saavel ind Vestfjorden
som Tjømøkjæla, hvorigjennem trafikken om
f. eks. den yttre Kristianiafjord er gjort
usikker ved strøminer, kan ledes ind til Tøns-
berg og ad den utvidede Tønsbergkanal (se
nedenfor) ind Kristianiafjorden. Disse seilløp
vil paa kort varsel kunne spærres med støt-
miner.

Hvis de forhaandenværende mineankere
ved erfaring skulde vise sig for lette til at
holde minerne paa plads i farvandet, maa der
sørges for sværere forankringsanordninger.

Komiteen er enig med minedirektøren i,
at det kunde være meget ønskelig at faa et
nyt, kraftig kranfartøi med lyskaster til foran-
nævnte mineanlæg.

Da særskilt bevilgning til et saadant
fartøi er optat paa det ordinære budget for
1913—1914 og 1914—1915 er denne anskaf-
felse ikke medtat i komiteens overslag.

Paa det 58 m. høie aasparti ved Flaug-
tangen foreslaaes anbragt:

- 2 stkr. 12 cm. h.k. (fra Haaøen),
- 2 « 65 m/m h.k. (fra de utrangerte moni-
torer) som bestrykningsbatteri for mine-
feltet Flaugtangen—Bikja og Ryggen,

2 stkr. 6,5 m/m mitraljoser (ny) for nærforsvaret,

- 1 « 110 cm. lyskasteranlæg (nyt),
1 « 75 « — (haves).

Denne stilling er heldig beliggende og de 12 cm. h.k. behersker Tønsbergfjorden til ut forbi Tønsberg tønde—Tjøme's sydspids. Det bør bemerkes, at den yttre Tønsbergfjord er et forholdsvis indviklet farvand, og at der er anledning til at utlægge strømmer helt ut mot Svenør—Sydostgrunden—Tjømeboen.

Flaugtangstillingen samvirker med Hvalaasen befæstningsgruppe og Tønsbergfjordens forsvar støttes av haubitsbatteriet paa Maagerøen.

Paa Hudø foreslaaes anbragt:

- 2 stkr. 65 m/m h.k. (fra monitorene) som bestrykningsbatteri for minefeltet Bølerne—Barkeviklandet,
2 « 6,5 m/m mitraljoser for nærforsvaret,
1 « 90 cm. lyskasteranlæg (haves).

Hvalaasen (Vardaasen) befæstningsgruppe.

Paa Hvalaasen foreslaaes anlagt et artilleriforsvar paa 2 stkr. 15 cm. h. k. samt 2 stkr. 37 mm. og 4 stkr. 6,5 mm. mitraljoser for nærforsvaret.

Stillingen er dominerende, 86 m. høi, praktisk talt uangripelig fra syd og vel maskert saa den vil være meget vanskelig at nedkjæmpe ved artilleri. Den behersker Sandefjordsfjorden, Mefjord og delvis Viksfjord samt farvandet ved Svenør. Larviksfjorden ligger i en avstand av 13—15 km. fra batteriet, saa ogsaa denne fjord kan naaes ved indirekte ild. Mot øst behersker stillingen, dels direkte, dels indirekte Vestfjorden mellem Osterøen og Tjøme til Færder og støtter Flaugtangen—Hudø befæstningsgruppe. Batteriet vil endvidere kunne samvirke med Mokollen paa opmarsjlinjen fra Larvik mot stillingen Gogsjø—Mokollen, av hvilken grund dette skyts forutsættes utstyret med granatkardætsker i større utstrækning end ved de vanlige kystbatterier.

Sandefjordsfjorden, eventuelt ogsaa Mefjorden vil kunne spærres med marinens miner.

Stillingen Mokollen—Gogsjø:

Til hærens forberedte stillinger paa Mokollen og til nye stillinger, som forutsættes

forberedt paa høidene ved Gogsjø, foreslaar komiteen disponert:

- 4 stkr. 12 cm. haubitser (nye),
4 « 7,5 « positionsartilleri (nyt),
6 « 8,4 « do. fra Haaøen,
2 « 75 « transportable lyskasteranlæg (ny).

Omkostningene ved anordning av de foran foreslaatte flankestillinger stiller sig som følger:

Glommenmundingens befæstningsgruppe:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 291 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 354 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel	« 120 000,00
4. Minevæsenets omordning	« 69 000,00
5. Tilfældige og uforutsete utgifter, baatmateriel m. v.	« 41 000,00
Sum	kr. 875 000,00

Flaugtangen—Hudø befæstningsgruppe.

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 274 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 24 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel	« 129 500,00
4. Minevæsenets omordning	« 38 500,00
5. Tilfældige og uforutsete utgifter, baatmateriel m. v.	« 23 000,00
Sum	kr. 489 000,00

Hvalaasen befæstningsgruppe:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 208 000,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition og montering	« 350 000,00
3. Signal- og belysningsmateriel	« 37 500,00
4. Tilfældige og uforutsete utgifter	« 29 500,00
Sum	kr. 625 000,00

Bilag

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Stillingen Mokollen—Gogsjø:

1. Ingeniørarbeider med grunderhvervelser	kr. 35 500,00
2. Anskaffelse av skyts med ammunition m. v.	« 289 500,00
3. Signal- og belysningsmateriel	« 72 500,00
4. Tilfældige og uforutseede utgifter	« 19 500,00
Sum	kr. 417 000,00

Til flankestillingene foreslaar komiteen altsaa tilsammen anvendt:

Glommenmundingens befæstningsgruppe	kr. 875 000,00
Flaugtangen — Hudø befæstningsgruppe	« 489 000,00
Hvalaasen befæstningsgruppe	« 625 000,00
Stillingen Mokollen — Gogsjø	« 417 000,00

Tilsammen kr. 2 406 000,00

Hertil kommer til fuldstændig bebyggelse for garnisonerende og ekserserende styrke tilsammen kr. 372 000,00, hvorom nærmere nedenfor.

Bebyggelse for garnisonerende og ekserserende styrke av personel.

Komiteen anser det nødvendig for fuld utnyttelse av de foran foreslaatte forsvarsforanstaltninger, at samtlige anlæg med undtagelse av stillingen Mokollen—Gogsjø straks utstyres med fuldstændig bebyggelse for personel og opfører overensstemmende hermed til bebyggelse (jfr. bilag 7) ved:

Glommenmundingens befæstningsgruppe	kr. 141 500,00
Rauø befæstningsgruppe	« 152 500,00
Bolærne do.	« 304 000,00
Maagerø do.	« 171 500,00
Flaugtangen—Hudø do.	« 140 500,00
Hvalaasen do.	« 90 000,00
Sum	kr. 1 000 000,00

Komiteen har foran til forsvarsanlæg i yttre Kristianiafjord foreslaat disponert følgende beløp:

A. Frontalspærringen	kr. 4 194 000,00
B. Provisoriske forsvarsforanstaltninger Rauø—Bolærne	« 200 000,00
C. Flankestillingene	« 2 406 000,00
D. Fuldstændig bebyggelse	« 1 000 000,00
	kr. 7 800 000,00

E. Hertil kommer et ekstraordinært forsvarsbidrag til utvidelse og opretning av Tønsberg kanal, hvorom nærmere nedenfor under mandatets punkt 2 « 200 000,00

Tilsammen kr. 8 000 000,00

Opsætning av personel m. v. (av fæstningsartilleriet).

Fæstningskomplekset foreslaaes organisert saaledes:

I. Kommandantskap.

Stabsofficerskommandoer som ved et regiment omfattende chef (oberst) med stab, næstkommanderende (oberstløjtnant) og artillerichef, samt bevogtningschef (major) og chef for signalvæsenet.

II. Avsnitskommandoer.

Ved fæstningsgrupperne Mokollen—Gogsjø, Hvalaasen, Flaugtangen—Hudø, Maagerø, Bolærne og Rauø — hvilke i fred direkte underlægges ovennævnte kommandantskap — opsættes tilsammen:

- 5 fæstningskompanier,
- 2 signalavdelinger og
- 2 mineavdelinger.

Glommenmundingens befæstningsgruppe — der danner et selvstændigt avsnit, som i fred forutsættes direkte underlagt chefen for 6te fæstningsbataljon — opsættes med 1 signalavdeling og 1 mineavdeling, idet sidstnævnte avdeling selv administrerer og utdanner det

til artilleritjenesten nødvendige personel i likhet med hvad der er bestemt ved Bergens ytre befæstninger.

Med hensyn til detaljopsætningen av personellet henvises til bilag 11 idet der er medregnet ogsaa det nuværende personel ved Tønsberg befæstninger og Fredrikstad mineforsvar samt personel til opsætning av nødtørftige garnisonsavdelinger (anført med rødt).

Grader og tjenestestilling m. v. for stabsofficerer er opsat overensstemmende med hvad man i Fæstningsartilleriet erfaringsmæssig tiltrænger ved et saa stort fæstningskompleks for at kommandoforholdene skal være betryggende ordnet og tjenesten skal kunne forsvarlig utøves (antallet av grader for de opførte stabsofficerer er forøvrig som ved et regiment ved et av hærens andre vaaben).

Terrængforholdene, farvandets art og fæstningskompleksets store utstrækning med mange særskilte avsnit indbyder til deling og opsætning i flere administrative (taktiske) underavdelinger (enheter). Komiteen har dog væsentlig av økonomiske hensyn fundet at maatte bli staaende ved ovenanførte forslag. Det opførte antal fæstningskompanier, signal- og mineavdelinger er imidlertid et minimum av hvad der kræves for at kommandoforhold, betjening av batterier, signalvæsen og minevæsen til enhver tid skal kunne fungere paa en tilfredsstillende maate og dermed løse den vigtige opgave som vil paahvile disse befæstninger.

Aarlige utgifter.

Efter foranstaaende organisationsforslag vil den aarlige merutgift til lønninger m. v. under hærens kap. 1 beløpe sig til ca. kr. 128 000,00 (kfr. bilag 12).

At merutgiften — trods den knappe opsætning av fastlønnede personel — kommer op i denne sum skyldes væsentlig den omstændighet at et større antal av dette personel er opsat som garnisonerende.

Befæstningene bør nemlig efter komiteens mening til enhver tid være mest mulig krigsberedt, da angrep i vore dage kan komme pludselig og uten varsel, hvilket har sin grund i marinenes høit utviklede krigsberedskap og herav følgende evne til hurtig og overraskende aktion.

Det er derfor nødvendig at utstyre befæstningene med garnisonsavdelinger, d. v. s. et nødtørftig antal av befal og menige som bor og tjenstgjør paa stedet hele aaret rundt. Dette er i særlig grad nødvendig naar det som i her omhandlede tilfælde gjælder sikring av landets viktigste forsvarsavsnit med hovedstaden og marinens hovedstation.

Den aarlige merutgift til øvelser under hærens budget — kap. 3 — vil efter forslaget bli for rekrutskolen ca. kr. 1 200,00 og for regimentsamlingen ca. kr. 9 000,00.

Den aarlige merutgift til almindelig vedlikehold (forsyningen, arsenalet, minevæsenet, ingeniørvæsenet og signalvæsenet) under hærens kap. 5 vil beløpe sig til ca. kr. 29 300,00.

Det bemerkes at av de under kap. 3 (regimentsamling og rekrutskole) opførte merutgifter tilsammen ca. kr. 10 200,00 vedrører ca. kr. 4 000,00 indkommanderingstillæg og reiseutgifter til ekserserpligtige mandskaper — en utgift som under enhver omstændighet og uanset opsætningen av disse befæstninger maatte utredes av militærbudgettet, hvorfor merutgiften under kap. 3 opføres med netto kr. 6200,00.

De aarlige merutgifter ved opsætningen av omhandlede befæstninger kan saaledes anslaaes til:

Hærens kap. 1	kr. 128 000,00
« « 3	« 6 200,00
« « 5	« 29 300,00
	<hr/>
	Tilsammen ca. kr. 163 500,00

Forskjellige bemerkninger.

Komiteen vil under dette avsnit til slutning uttale, at man ved gjennomførelsen av de foran foreslaatte forsvarsforanstaltninger, til samlet kostende 8 mill. kroner, vil ha tat et meget betydningsfuldt løft for landets forsvar, hvor efter norske forhold alle hittil indvundne erfaringer er utnyttet.

Ved planleggelsen av befæstningsanlæg som foran omhandlet vil der kunne være delte meninger om antal av kanoner o. l. i de forskjellige stillinger. Komiteen har imid-

lertid under hensyn til det udmerkede forterreng, som repræsenteres av de foran befæstningsgruppene liggende minefarvand fundet at kunne anbefale foran omhandlede bestyking av anlæggene som et minimum, der efter forholdene ansees tilstrækkelig.

Det betydningsfulde og stadig tilbakevendende spørsmål om befæstning eller flytning av marinens hovedstation vil ved gjennomførelsen av komiteens forslag være bragt ut av verden og ordnet i alt væsentlig paa den maate, som marinens myndigheter av forskjellige grunde har anset som den heldigste for sjøforsvaret, nemlig at Horten med de kostbare og militært betydningsfulde anlæg bibeholdes som hovedstation og sikres, saa flaatens mobilisering kan foregaa i trygghet, og man uten betænkelighet kan gaa igang med hjemmebygning, efterhvert i større utstrækning, av flaatens materiel med det maal at bli saavidt mulig selvhjulpne paa dette omraade.

Samtidig maa de betænkeligheter, som fra forskjellig hold har været fremholdt likeoverfor andre forslag til forsvar av marinens hovedstation forsvinde. Et forsvarsanlæg som det av komiteen foreslaatte dækker nemlig ved siden av flatestationens sikring ogsaa andre betydningsfulde militære formaal og vil idethele betegne en betydelig styrkelse av det sydøstlige Norges forsvar.

Befæstningsanlæggene omfatter i sit virkningsomraade, dels direkte, dels indirekte, Kristianiafjordens munding og de tilliggende farvand fra den nøytrale zone i øst indtil Larviksfjorden i vest og vil ved sin fremskutte beliggenhet i betydelig grad øke forsvarets offensive karakter.

Anlæggene støtter sig til og styrker samtidig i betydelig grad hærens forsvarsstillinger ved Sandefjord og ved Glommen og vil medføre, at armeens spredte dækningsavdelinger ved Kristianiafjorden kan sammentrækkes i større forband ved befæstningslinjen. Det skal i denne forbindelse bemerkes, at komiteen er bekjendt med, at Kommanderende General har latt opta landvernets disponering til revision, sigtende til dets anvendelse i større enheter.

De nu saavel under landsforsvarets alternativ A som under alternativ B til Kristianiafjordens vestsida disponerte landvernsavdelinger

vil antagelig kunne fremskytes i høide med befæstningslinjen og her vil isaafald kunne samles ialt 9 kompanier, uten at nogen del av feltarmeens linjeavdelinger derved bindes.

Forsøk paa landsætning av mindre fiendtlig styrke ved Sandefjord eller Larvik vil under disse omstændigheter formentlig kunne tilbakevises, mens man overfor et større landgangsforetagende ved Larvik maa kunne paaregne, at der vindes fornøden tid til feltarmeens indgripen.

Det foreslaaede forsvar av Sandefjordstillingen antages derfor paa en efter vore forhold betryggende maate at sikre det hele forsvar av Kristianiafjordens vestsida saaledes at de i alle tidligere forslag fremholdte vegtige betænkeligheter — specielt overfor virkningen av angrep mot Tønsbergdistriktets landsida med Melsomvik samt dermed ogsaa Hortens landfronter, saavidt mulig maa antages fjernet.

Med hensyn til komiteeforslagets sikring av Glommenlinjens høire fløi bør bemerkes, at denne i tidligere forslag var tænkt bøiet vestover allerede fra Greaker over batteriene i Raade og over Vannsjø til Moss, idet man ansaa Vannsjø for en frontalhindring, hvad forøvrig tør være tvilsomt. Efter komiteens forslag vil Glommenlinjens fløi ikke bli avbøiet, men fra Greaker ført videre over Kragerøens minebetrykningsbatteri til Kjøke.

Dette betegner en væsentlig fordel, idet man ikke behøver at regne med fiendtlig landstigning paa Onsølandet, Kraakstadvfjorden, Larkollen eller Mossesundet og derfor vil kunne avse en betydelig større styrke til Glommenlinjen, som blir den principale forsvarslinje ogsaa paa strækningen Greaker—Kjøke.

Til umiddelbar dækning av Rauø og Kjøke vil kunne disponeres de nu til disse trakter fordelte 4 landvernskompanier.

Flaaten vil faa et høist paakrævet forsvar av utfaldsstillingene i Hvalerdistriktet og paa fjordens vestsida. Og der vil ved den foreslaatte utvidelse av Tønsberg kanal være aapnet en sikker og antagelig aaret rundt isfri passage dækket av befæstningslinjen, fra marinens hovedstation til Tønsberg og Melsomvik, som tilsammen — med det nedenfor under komiteens mandat

punkt 2 omhandlede utstyr av dok, mekanisk verksted og forraadslagere m. v. — vil representere et betydningsfuldt sekundært reparasjonssted og replipunkt for marinens materiel i Kristianiafjorden. Forbindelse mellom hovedstationen — eventuelt Tønsbergavsnittet — og Hvalerdistriktet vil være beskyttet ved Kjøke og Rauø befæstningsgrupper.

Komiteen vil endvidere fremhæve at dens forutsætninger med hensyn til flaaetavdelingenes optræden i yttre Kristianiafjord i forbindelse med de foreslaatte permanente forsvarsanlæg sammesteds er i nøie overensstemmelse med de bestemmelser, som er fattet med hensyn til sjøforsvarets planlæggelse. Der henvises i saa henseende til Kommanderende Admirals skrivelse til Forsvarsdepartementet, marinen av 30te november 1911 (indtat i tillæg til st. prp. nr. 26 1912), til st. prp. nr. 26 1912, indst. S XXXXIV 1912 og til Stortingets beslutning av 6te juli 1912.

Mandatets punkt II.

I henhold til punkt 2 i det oprindelige mandat skulde komiteen «fremkomme med forslag og omkostningsoverslag vedrørende anordning av en krigsstation i Tønsbergavsnittet for det til Kristianiafjorden disponerte materiel av marinen»

Efter foretat befarings i distriktet var komiteen kommet til den opfatning, at den heldigste plads for en eventuel krigsstation for flaaen vilde være Sevikkilen i Vrængen. Her er derfor foretat de nødvendige foreløbige maalinge, nivellements og grundboringer for at faa det nødvendige grundlag for bedømmelse av stedets skikkethet for øiemedet.

Disse undersøkelser bragte imidlertid paa det rene, at stedets grundforhold for de arealers vedkommende, som i tilfælde maatte anvendes til anlæggene i land, er av en saadan beskaffenhet, at det uten uforholdsmæssig store omkostninger maa ansees umulig at anlægge en krigsstation for flaaen med nødvendig utstyr paa dette sted.

Komiteen fandt heller ikke noget andet

sted inden distriktet, som den vil kunne anbefale nærmere undersøkt for eventuel benyttelse i det her omhandlede øiemed, og underrettet derfor ved skrivelse av 24de september f. a. (bilag nr. 13) Forsvarsdepartementet om sakens stilling, idet man fandt — forinden videre blev foretat — at burde forhøre, om departementet efter de meddelte opplysninger fandt grund til at ændre komiteens mandat for punkt 2's vedkommende.

I den anledning mottok komiteen fra Forsvarsdepartementet en skrivelse av 2den oktober 1914 saalydende:

«I anledning av komiteens skrivelse til Forsvarsdepartementet av 24de september d. a. meddeles:

Ved det komiteen den 29de mai d. a. givne mandat punkt 2 har komiteen faat i oppdrag:

«at fremkomme med forslag og omkostningsoverslag vedrørende anordning av en krigsstation i Tønsbergavsnittet for det til Kristianiafjorden disponerte materiel av marinen.»

Komiteen har i ovennævnte skrivelse opplyst, at den i anledning av mandatets punkt 2 har foretat befarings i Tønsbergdistriktet og paa grundlag av de stedlige forhold fundet, at den heldigste plads for en eventuel krigsstation for flaaen i dette distrikt av militære hensyn vilde være Sevikkilen i Vrængen. Her er derfor foretat de nødvendige foreløbige dybdemaalinge, nivelleringe og grundboringer for at faa en oversigt over stedets skikkethet for øiemedet.

Efter resultatene av disse undersøkelser maa det imidlertid ansees bragt paa det rene, at stedets grundforhold for de arealers vedkommende, som har betydning for anlæggene paa land, er av saadan beskaffenhet, at det maa ansees umulig paa dette sted, i ethvert fald uten uforholdsmæssig store omkostninger, at anlægge en krigsstation for flaaen med det utstyr, som kræves efter den foreliggende redegjørelse fra marinens tekniske fælleskommission av 18de juni d. a.

Komiteen anser derfor Sevikkilen praktisk talt uanvendelig for øiemedet.

Komiteen har ikke fundet noget annet sted inden distriktet, som den vil kunne anbefale nærmere undersøkt for eventuelt anlæg

av en krigsstation, uten at forutsætningen samtidig maatte være en sikring av landfronten paa fjordens vestside ved befæstningsanlæg. Komiteen uttaler imidlertid i denne forbindelse, at den nærer alvorlig frygt for, at grundforholdene ogsaa paa andre steder i distriktet vil stille sig hindrende for anlæg med rimelige omkostninger av en krigsstation av den her forutsatte størrelse. Formationene synes paa flere steder at tyde paa grundforhold av lignende art som i Sevikkilen.

Komiteen forespør — forinden videre foretages — om departementet efter de meddelte opplysninger finder grund til at ændre komiteens mandat for punkt 2's vedkommende.

Departementet finder efter de av komiteen meddelte opplysninger allerede paa det nuværende tidspunkt for at spare arbeide og tid at burde ændre komiteens mandat punkt 2 og skal i den anledning bemerke:

Komiteen vil i henhold til mandatets punkt 1 fremsætte et forslag til frontalt forsvar av Kristianiafjorden og herunder — efter hvad der er opplyst i dens skrivelse av 24de september d. a. — medta forslag til forsvar av landfronten paa Kristianiafjordens vestside.

Hvis dette forslag bifaldes, vil Horten bli bibeholdt som hovedstation for flaaen i krig som fred.

Departementet maa imidlertid under alle omstændigheter anse det nødvendig, at Tønsbergdistriktet utstyres som replipunkt under krig for det til Kristianiafjorden fordelte fartøismateriel. da disse fartøiers repliering ellers vilde være helt avhengig av, at det frontale forsvar i Kristianiafjorden ikke forceres.

Departementet anser det nemlig utelukket, at der for de midler, som under vore forhold kan tænkes stillet til raadighet, vil kunne anordnes et saa sterkt frontalt forsvar over Kristianiafjorden utenfor Horten, at dette forsvar kan ansees som en absolut spærring, hvad forutsætningen maatte være, skulde flaaateavdelingenes optræden i fjorden under krig ene og alene baseres paa hovedstationen.

Det vil desuten i og for sig være av den største betydning for flaaen at ha et vel-dækket og godt utstyrt repli ved fjordmundingen, hvor dens operationer under krig maa tænkes at ville foregaa.

Tønsbergdistriktet bør derfor søkes utstyrt med dok, slip, verksted og øvrige hjelpemidler, for at nødvendige reparationer av krigsfartøiene kan utføres der under krig. Her bør ogsaa findes nødvendige kullagere og magasiner for krigsskibenes reserveforraad m. v. av forskjellig slags.

Departementet vil i denne forbindelse ogsaa henlede komiteens oppmerksomhet paa ønskeligheten av at faa etablert en av frontal-forsvaret dækket forbindelsesvei mellem marinens forsvarsstillinger paa begge fjordsider og fra disse forsvarsavsnit til hovedstationen.

Under henvisning til foranstaaende skal departementet — istedenfor punkt 2 i det den 29de mai d. a. givne mandat — anmode komiteen om:

2) at fremkomme med forslag til saadanne anordninger i Tønsbergdistriktet, at alle forraad, der ikke tiltrænges for fartøiernes egentlige mobilisering paa hovedstationen og for dennes utnyttelse som reparationssted ogsaa i krig — henlægges til nævnte distrikt. I dette forutsættes endvidere truffet de forføininger, som ansees nødvendige for at det til Kristianiafjorden disponerte materiel av marinen kan reparere i dette distrikt og repliere sig herpaa under krig.»

Komiteen skal nedenfor paa grundlag av indhentede uttalelser fra marinens administrationsgrener og efter foretagne undersøkelser paa stedet fremkomme med det i mandatets punkt 2 forlangte forslag.

Under forutsætning av at forsvaret av Kristianiafjordens vestside anordnes overensstemmende med, hvad der foran er foreslaaet, nærer komiteen ingen betænkelighet ved at foreslaa, at omhandlede repli- og reparationssted for marinen i Tønsbergdistriktet tilveiebringes ved en kombination av Melsomvik

Oplagshavn og Kaldnæs Patentslip & mekaniske Verksted i Tønsberg.

Komiteen vil anbefale, at

1. Melsomvik oplagshavn utstyres med fornødne magasinrum m. v. for at marinens fartøier her kan indta forsyninger av enhver slags under en krig og foreta mindre reparationer av materiellet i alle tilfælde, hvor Hortens verft er optat av andre arbeider eller hvor forbindelsen med verftet kan ansees usikker eller truet.
2. Kaldnæs Patentslip & mekaniske Verksted søkes utstyrt saaledes, at større reparationer vedkommende fartøismateriellet kan foretages der under krig.
3. Tønsberg kanal utvides og opprettes, saa den kan danne en god og sikker forbindelse bak befæstningslinjen mellem marinens hovedstation og dens repli- og reparationssted i Tønsbergdistriktet.

Komiteen skal nedenfor punktvis behandle disse foranstaltninger:

1. Utvidelse av Melsomvik Oplagshavn.

Intendanturen disponerer for tiden over $\frac{2}{3}$ av bygning nr. 23 (se vedlagte kartskisse, bilag 14). Den øvrige del av bygningen optages av forskjellige smaa verksteder, som forøvrig er i en meget litet tidsmessig forfatning, saa selv de enkleste reparationsarbeider, som stadig forekommer, ikke kan utføres der. Naar denne del av bygningen ryddes — se herom nedenfor — og hele bygningen stilles til intendanturens disposition, vil der bli tilstrækkelig plads for beklædnings- og proviantforraad. Den ellers nødvendige magasinplads for beholdninger av materialer m. v. har man i skurene nr. 10 og 24. For at gjøre disse skur tjenlige til lagerrum vil det være nødvendig at foreta endel utbedringer, hvortil skjønsmæssig opføres kr. 5 000,00.

Hvad oplagssted for oljer angaar skal bemerkes, at der ved kongelig resolution av 11te december 1914 er stillet til disposition kr. 70 000,00 til ca. 200 tons flytende oljelager. Tidligere haves en oljelægter paa 150

tons, og der er i 1914 anlagt et mindre, frostfrit oplagsrum for smøreoljer i Melsomvik. Da Vallø oljeraffineri efter komiteens forslag vil komme til at ligge bak befæstningslinjen, kan man i nogen utstrækning regne med dette anlægs lagere, og komiteen anser det under disse omstændigheter ikke paakrævet at gaa til yderligere anlæg av oljelager for marinen i distriktet. Heri har marinens overintendant erklært sig enig.

Ved kongelig resolution av 11te december 1914 er der stillet til disposition kr. 115 000,00 til anlæg av et kullager for ca. 15 000 tons cardiffkul paa Gaasøkalven ved Melsomvik. Herved vil behovet for kullager i distriktet være dækket.

Artilleriet opgir at ville trænge til opbevaring av reserveammunition for de fartøier, som tilhører Kristianiafjorden, 1 à 2 nye ammunitionsmagasiner samt lagerrum for det reserveinventar, som nu haves paa hovedstationen.

Komiteen foreslaar, at der bygges et nyt ammunitionsmagasin, hvortil trænges ca. kr. 8 000,00, mens man antar, at det fornødne magasinrum kan skaffes dels i den nedenfor omhandlede nye magasinbygning, dels i de 2 skur (bygning 10 og 24), som er forutsat anvendt til lagerrum for materialer m. v.

Minevæsenet trenger et torpedo-magasin for 70 torpedoer med nødvendige reguler- og pudserum samt forøvrig nogen magasinplads for forraadsgods.

For at skaffe plads for torpedoer m. v. vil komiteen foreslaa, at en gammel bygning (nr. 5) og den nordre del av bygning nr. 9 — der begge er av træ — rives, og at der paa den ledige plads, i direkte forbindelse med det torpedomagasin som nu findes i den sidstnævnte bygnings søndre del, opføres en magasinbygning av mur paa ialt ca. 370 m.². Utgifterne hermed anslaaes til ca. kr. 20 000,00. I denne bygning forutsættes rum for det av artilleriets reserveinventar m. v., som ikke kan opbevares i skurene.

Som foran anført er oplagshavnens verksted i en høist mangelfuld forfatning. Minevæsenet, som av hensyn til vedlikehold av torpedoer og miner maa ha endel maskinelt utstyr og verkstedsplads, har til komiteen ind-

sendt utkast til et mindre verksted, der er utstyrt med endel nødvendige arbeidsmaskiner (bilag 15).

Nærværende komite har som nedenfor anført gaat ut fra, at der træffes en ordning med Kaldnæs mek. verksted i Tønsberg saaledes, at dette blir det verksted, hvorpaa den i Kristianiafjorden opererende del av flaaen kan basere sig forsaavidt angaar dok- og slipsætning og større reparationer.

Komiteen er imidlertid av den opfatning at Melsomvik Oplagshavn, uavhengig herav, maa sættes istand til at utføre mindre reparationer vedkommende fartøismateriellet, hvilket vil være baade hensigtsmessig og økonomisk, og anbefaler derfor, at der bygges et verksted i Melsomvik av omtrent den størrelse som av minevæsenet foreslaat, idet de nuværende verkstedsrum i magasinbygningen som foran nævnt trænges til intendanturen. De forhaandenværende verksteder, som synes rent provisorisk anordnet, er forældet og rummene meget uheldig beliggende, idet de bl. a. medfører stor brandfare for intendanturens beholdninger i samme træbygning, hvorfra de kun er skilt ved en brandgavl. Til det nye verksted, som man har tænkt sig lagt søndenfor de tre beboelseshuser (bygning nr. 25, 26 og 27) anslaaes inklusive nødvendige arbeidsmaskiner m. v. at ville medgaa ca. kr. 80 000,00.

Nyt spiselokale for arbeiderne, som er foreslaat av 1ste Sjømilitære Distriktskommando i budgetforslaget for terminen 1915—1916, vil antagelig kunne skaffes i forbindelse med verkstedsbygningen.

Der paagaar for tiden forhandlinger mellem Stokke m. fl. kommuner og godseier Treschow, Larvik om levering av elektrisk energi, og der skal efter hvad komiteen har kunnet bringe i erfaring være sandsynlighet for, at saken gaar i orden. Melsomvik Oplagshavn maa isaafald kunne faa fornøden elektrisk energi til drift og belysning fra Stokke kommunes ledning til Melsomvik.

De foranstaltninger, som komiteen ovenfor har foreslaat foretat ved Melsomvik oplagshavn, vil samlet andra til:

1. Utbedring av skurene nr. 10 og 24	kr. 5 000,00
2. Opførelse av ammunitions- magasin «	8 000,00
3. Paabyggelse av det nu- værende torpedomagasin . . «	20 000,00
4. Opførelse av verkstedsbyg- ning med maskiner «	80 000,00
5. Tilfældige og uforutseede utgifter «	12 000,00
	kr. 125 000,00

Forvarsdepartementets chef har meddelt, at disse utgifter til nødvendig utstyr m. v. ved Melsomvik Oplagshavn vil bli medtat i forbindelse med endel andre foranstaltninger vedrørende marinens oplagshavner, hvortil bevilgning vil bli søkt.

Det bemerkes, at komiteen har anset spørsmålet om bygning av boliger i Melsomvik og lignende spørsmåal vedrørende personallet for ikke at henhøre under dens mandat.

2. Reparationsverksted med tør- dok i Tønsbergdistriktet.

Med det utstyr, som Melsomvik oplagshavn vil faa efter komiteens forslag, vil stedet bli et vel utstyrt replipunkt for marinens avdelinger i Kristianiafjorden. Her vil desuten kunne faaes utført mindre reparationer og lignende; men oplagshavnen vil ikke kunne utbedre større skader og ikke foreta slip- eller doksætninger av fartøiene. Hertil vilde kræves et fuldstændig mekanisk verksted med slip og dok, idethele et kostbart anlæg.

Komiteen anser det ikke nødvendig at gaa til disse anlægsutgifter, der desuten vilde medføre meget betydelige aarlige utgifter til fredsadministration, da man vil kunne arrangere sig paa fuldt betryggende maate med Kaldnes slip- og mek. verksted i Tønsberg. Dette verksted har nemlig bygget en ny maskinhal paa 500 m.² gulvareal, der skal utstyres med moderne maskiner (se bilag 16),

og verkstedet er allerede tidligere utstyret med de nødvendige maskiner skibsbyggeriet vedkommende. Verkstedet har tilstrækkelige slipper og har efter forhandlinger med komiteen (bilag 17) erklært sig villig til at bygge en tørdok (panserskibsdok) efter de av marinen stillede krav med hensyn til størrelse m. v. paa følgende betingelser:

«Staten yder verkstedet et laan stort kr. 350 000,00, der forrentes med 4 $\frac{1}{2}$ pct. pr. aar, renterne at erlægge pr. 11te juni og 11te december hvert aar. Dette laan er avdragsfrit i 10 aar og avdrages senere med 40 halvaarlige likestore terminer.

Staten forpligter sig til at anvende Kaldnæs Patentslip og mek. Verksted til arbeider for marinen i den utstrækning, som dette ansees forenlig med marinens tarv. Verkstedet gaar herunder ut fra, at det vil være i marinens interesse, at verkstedets folk faar kjendskap til marinens materiel og erfaring i dets behandling.

Verkstedet gaar med paa at statens skibe gives forret til benyttelse av dokken, naar almene hensyn kræver det».

Det vil forøvrig efter komiteens mening av hensyn til verkstedets anvendelse under krig være i forsvarets egen interesse, at verkstedets funktionærer og arbeidere faar kjendskap til marinens fartøier, og verkstedet vil se sin fordel i at holde saadanne maskiner og andre hjelpemidler, som maatte trænges ved doksætning og reparation av marinens fartøier i krig som i fred.

Komiteen vil derfor anbefale, at verkstedets tilbud antages, da man herved vil oppnaa en heldig og billig ordning av spørmaalet om reparationsverksted for marinen i Tønsbergdistriktet, selv for flaatens største fartøier.

Det bemerkes, at denne sak fra verkstedets side sees i forbindelse med den projekterte utvidelse av kanalen, der paaregnes at tilføre stedet en betydelig øket trafik og tilgang paa større private dampskibe, f. eks. trankokerier, end nu er tilfældet.

I overgangstiden, indtil Kaldnæs tørdok kan bli færdig, forutsættes den Framnæs mek.

Verksted, Sandefjord, tilhørende store flytedok, slæpt til Tønsberg i tilfælde av krig.

Komiteen forutsætter, at de kr. 350 000,00, som trænges til gjennomførelsen av foraunevnte plan, kan utlaanes av et eller andet av de offentlige fonds.

3. Utvidelse av Tønsberg kanal m. v.

Det vil efter komiteens mening være av meget stor betydning for forsvaret i Kristianiafjorden, om Tønsberg kanal. der nu er krocket, trang og vanskelig at navigere for større fartøier, rettes op og gjøres bredere og dypere, saa den kan befares av samtlige marinens skibe, hvad nu ikke med tilstrækkelig sikkerhet kan ske.

Naar samtidig Verjøsundet utdypes saaledes som av Forsvarsdepartementet foreslaat i marinens budgetproposition for 1915—1916 og Husøsundet oprenskes, hvilket ikke vil andra til nogen større sum og forutsættes at indgaa blandt de arbeider, som forlanges utført for nedenfor omhandlede forsvarsbidrag, vil man kunne faa et greit løp for marinens fartøier mellom Tønsbergfjorden og Kristianiafjordens indre del — helt dækket bak det foreslaaede frontale forsvar, hvilket komiteen finder vil være av stor betydning for forsvaret (jfr. side 12).

Aapning av dette farvand for passage av større fartøier maa ogsaa forutsættes at være av stor betydning for den private dampskibsfart i fred. Og i krigstid kan man — naar det, som tidligere nævnt, paa grund av underminering av Kristianiafjorden eller andre hensyn ansees ønskelig at lede den betydelige dampskibstrafik til fjordens indre del op Vestfjorden, føre denne gjennom Tønsberg kanal, om dette skulde vise sig heldigere end at benytte Vrængen, hvis utløp østover ligger helt ute i forsvarslinjen.

Endelig vil komiteen peke paa den betydning, som en utvidet Tønsberg kanal maa paaregnes at ville faa for isforholdene i

Bilag

Om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.

Tønsbergfjorden og dermed for utnyttelsen av Melsomvik Oplagshavn og Kaldnæs mek. Verksted i vintertiden. Lokalkjendte folk har meddelt komiteen, at hvis en yderligere opretning og utvidelse av kanalen bevirker en tilsvarende forbedring av isforholdene som den, der forårsakedes av den sidste kanaltutvidelse, maa der være grund til at anta, at Tønsbergfjorden med den paaregnede større trafikk, blir praktisk talt fri for ishindringer.

Komiteen har henvendt sig til Tønsberg havnestyre og faat utlaant planer med omkostningsoverslag i 3 alternativer (bilag 18) for utvidelse av kanalen fra 8 til 18 m.'s bundbredde fra byens havn til Trælen samt opretning av kanalen fra den nuværende bro indover til Tønsberg havn.

Havnestyret har endvidere tilstillet komiteen utskrift, av dets forhandlingsprotokoll fra møte 25de september 1914 (bilag 19), hvorav fremgaar, at havnedirektøren har hat planerne til gjennemsyn og paa foranledning har uttalt, at han anser en forandring av den nuværende Tønsberg kanal i høi grad paakrævet og av saa stor interesse for det offentlige og skibsfarten, at han vil anbefale det vanlige statsbidrag av $\frac{1}{3}$ av overslagssummen til det alternativ, som maatte vinde det offentliges bifald.

Komiteen har under sine undersøkelser av heromhandlede sak faat det bestemte indtryk, at der neppe i nogen nær fremtid vilde bli tale om at faa kanalens utvidelse realisert, medmindre det offentlige skulde finde sig tjent med av forsvarshensyn at yde et større bidrag til planens gjennomførelse utover det vanlige statsbidrag paa $\frac{1}{3}$ av overslagssummen.

Komiteen mener, at der kun bør bli tale om et av de foreliggende alternativer 1 eller 2, beregnet til kr. 622 400,00 og kr. 687 800,00, heri ikke iberegnet ekspropriationsutgifter. Der foreligger endnu ikke nogen opgave over, hvad ekspropriationsutgifter o. l. vil andre til, men man kan antagelig skjønsmæssig gaa ut fra, at kanalplanens gjennomførelse efter en av alternativene 1 og 2 med de ændringer, som fra marinens side maa forutsættes forlangt, vil komme paa 7 à 800 000,00 kroner. Med $\frac{1}{3}$ statsbidrag vilde der under alle omstændigheter falde saa store utgifter paa

Tønsberg kommune, at de interesserte ikke nærer haap om at faa planen gjennomført paa disse betingelser.

Havnestyret har indstillet, at Tønsberg kommune under forutsætning av ordinært statsbidrag av $\frac{1}{3}$ av overslagssummen samt et ekstraordinært bidrag paa mindst kr. 200 000,00 av de til Kristianiafjordens befæstninger bevilgede midler indgaar paa at utføre en ombygning av Tønsberg kanal og broen over samme i det væsentlige overensstemmende med de foreliggende alternativer 1 eller 2.

Komiteen finder efter det kjendskap, den har erhvervet til forholdene at burde anbefale, at der snarest mulig optages forhandlinger med Tønsberg kommune om kanalspørsmålet, og at et av alternativene 1 eller 2 for kanalens utvidelse og opretning av forsvarshensyn søkes gjennomført hurtigst mulig ved bevilgning av et ekstraordinært bidrag utover det vanlige $\frac{1}{3}$ statsbidrag.

Det er herunder komiteens forutsætning, at planerne i tilfælde bearbeides, saa de tilfredsstiller de krav som de militære myndigheter finder at maatte stille, og at Husø sundets farbargjørelse for marinens større fartøier medtages i den fuldstændige plan.

Komiteen anser heromhandlede spørsmål for at være av meget stor betydning som led i de foran foreslaatte forsvarsforanstaltninger i yttre Kristianiafjord, og den finder derfor — som foran nævnt — at burde foreslaadispont det nødvendige beløp — av komiteen ansat til kr. 200 000,00 —, som ekstraordinært statsbidrag av forsvarshensyn til utvidelse og opretning av Tønsberg kanal og til Husø sundets utdypning.

Ved gjennomførelsen av de foranstaltninger, som er foreslaat under mandatets punkt 2, vil man efter komiteens mening i Tønsbergdistriktet faa et efter vore forhold vel utstyrt sekundært repli- og reparationssted for flaatens avdelinger i Kristianiafjorden.

Fra marinens hovedstation vil man faa etablert en av frontalforsvaret dækket, sikker forbindelsesvei til Tønsbergdistriktet, og forbindelsen med Hvaleravsnittet vil være beskyttet ved de foreslaatte fæstningsanlæg,

og eventuelt ved anbringelse av strøminer mellem Rauø—Misingene—Søstrene—Vesterø (jfr. Forsvarsdepartementets skrivelse av 2den oktober 1914).

Kristiania i august 1914 og januar 1915.

Th. Holtfodt.

H. S. Weidemann.

T. Rosenqvist.

O. Hansen.

Fortegnelse over bilag

til indstilling fra Junikomiteen av 1914.

1. Komiteens skrivelse til Forsvarsdepartementet, marinen . . . av 20de juni 1914
2. Skrivelse fra Marinens Minevæsen til Kommanderende Admiral « 27de — 1914
3. Skrivelse fra Kommanderende Admiral til Forsvarsdepartementet, marinen « 30te — 1914
4. Kart over Kristianiafjorden.
 - 4 a. Oversigtskart over de foreslaaede befæstningsanlæg.
 - 4 b. Kart over Kristianiafjorden med nyeste dybdemaalinger.
5. Skrivelse fra Marinens Minevæsen til Forsvarsdepartementet, marinen « 27de juli 1914
6. Skrivelse fra Marinens Minevæsen til Forsvarsdepartementet, marinen « 25de februar 1915
7. Omkostningsoverslag for skyts, ingeniørarbeider m. v.
8. Omkostningsoverslag vedkommende stillingen Mokollen—Grogsgjø.
9. Overslag over signal- og belysningsmateriel.
10. Skrivelse fra fæstningsartilleriets minedirektør til Junikomiteen « 19de oktober 1914
11. Personelopsætning ved de foreslaaede befæstninger.
12. Omkostningsoverslag vedrørende personellet.
13. Junikomiteens skrivelse til Forsvarsdepartementet, marinen, « 24de septbr. 1914
med en rul karter.
14. Kartskisse over Melsomvik.
15. Skrivelse fra Marinens Minevæsen til Junikomiteen med bilag « 17de oktober 1914
16. Skrivelse fra Kaldnæs Patentslip og Mek. Verksted til Junikomiteen « 11te januar 1915
17. Skrivelser vedrørende underhandlinger med Kaldnæs Patentslip og Mek. Verksted om anlæg av tørdok.
18. Mappe med planer for utvidelse av Tønsberg kanal (med en rul karter).
19. Skrivelse fra Tønsberg havnestyre til Junikomiteen « 28de septbr. 1914
bilagt med havnestyrets forhandlinger og Kommanderende Admirals uttalelse angaaende kanalens utvidelse.

Bilag 2.

Fællesuttalelse — datert 20de februar 1915 — av Kommanderende general, Kommanderende admiral, Generalinspektøren for ingeniørvaabnet og Generalstabschefen vedrørende den av Junikomiteen av 1914 avgivne indstilling angaaende forsvarsforanstaltninger i Kristianiafjorden og tilstøtende avsnit.

Efter at ha foretat den i det kongelige departements skrivelse av 14de januar sidstleden omhandlede befarings tillater undertegnede sig herved at fremkomme med uttalelse om det fra junikomiteen av 1914 (i koncept) foreliggende forslag til forsvarsforanstaltninger i ytre Kristianiafjord.

den foreslaaede befæstelse av Tønsbergavsnittet samt den paatænkte befæstelse av Hvaleravsnittet», naar dette forsvar skal — som av komiteen forutsat — «sikre marinens hovedstation mot overrumpling og dække flaatens mobilisering».

1. Forsvarets øiemed.

Med hensyn til grundlaget for komiteens forslag fremgaar det av hvad komiteen paa flere steder har anført til motivering av det hele forsvars anordning, at den forutsætter,

at «Horten med de kostbare og militært betydningsfulde anlæg bibeholdes som hovedstation», og at som følge herav

forsvaret skal sikre marinens hovedstation mot overrumpling og dække flaatens mobilisering, samt

at der ved forswarets anordning opnaaes visse for forsvaret tillands paa begge fjordsider gunstige betingelser.

Ut fra disse synspunkter maa saaledes komiteens forslag sees, idet man indskrænker sig til at bedømme, hvorvidt de av komiteen foreslaaede anordninger i den ytre Kristianiafjord kan siges at gi «et tilfredsstillende frontalt forsvar i Kristianiafjorden søndenfor Bastø — — — seet i sammenhæng med

2. Forsvarets principielle anordning.

De av komiteen foreslaaede anordninger omfatter:

- a) et frontalforsvar, der baseres paa
 1. mine- og torpedoforsvar mellem Rauø og Bolærene,
 2. mindeforsvar Flateguri—Storegrund,
 3. — S. Aarø—Maagerø — med tilhørende artilleripeskyttelse i en række befæstningsgrupper paa Rauø, Bolærene og Maagerø,
- b. flankesikringer, omfattende
 1. mineanlæg med bestrykningsbatterier paa Kjokø,
 2. mineanlæg med bestrykningsbatterier paa Kraakerøy,
 3. mineanlæg med bestrykningsbatterier paa Flaugtangen—Hudø,
 4. artilleriforsvar paa Vardeaaasen,
 5. forberedte artilleristillinger ved Gogsjø.

Saa vel i frontalforsvaret som i flankesikringerne er mine- (og torpedo)forsvaret det fundamentale, mens artilleriforsvaret, der vistnok foruten mindre og mellemkalibre ogsaa omfatter en del svært, men for flatbaneskytsets vedkommende ikke i moderne forstand panserbrytende skyts, maa siges at spille en sekundær rolle.

Til en saadan fordeling av opgaverne mellem artilleri og miner er komiteen ledet — bortset fra de økonomiske hensyn — av de stedlige betingelser for mineforsvaret, der tillater at strække dette over et saa vidt felt, at angriperens større kampskibe ikke vil kunne naa frem til avstande, hvor de kan ha haab om at tilføie artilleriforsvaret nogen skade. Som følge herav vil artilleriforsvaret væsentlig bli at anordne som bestrykningsbatterier og behøver ikke at planlægges for en artillerikamp med angriperens større skibe. Da imidlertid mineforsvaret har en betydelig utstrækning, maa bestrykningsbatterierne ha langtrækkende, kraftig skyts (15 cm.), og da det har en aapning, hvor farvandet ikke kan spærres ved passivt minemateriel, maa der ved siden av dette skyts have noget større kalibre (21 cm.) av flatbaneskyts, likesom en supplerings av artilleriforsvaret med svært kasteskyts (28 cm.) er anset fornøden baade for det heromhandlede øiemed og for virkning mot indløpet til Vestfjorden.

Den av komiteen saaledes foreslaaede principielle anordning av forsvaret avhænger selvfølgelig helt av, hvorvidt et mineforsvar kan anordnes paa det av komiteen angivne felt, og av den hurtighet, med hvilken det kan etableres, naar det er organisert.

Efter de av marinens minevæsen og kommanderende admiral avgivne uttalelser (henholdsvis av 27de juni og 30te juni f. a.) maa man med komiteen gaa ut fra, at en effektiv minespærring vil kunne anordnes i linjen Rauø—Bolærene, naar undtages den ca. 2000 m. brede rende, som begynder ca. 1000 m. fra Rauø. Avstanden til denne rendes vestre kant er ikke større, end at renden vil kunne beherskes av et torpedobatteri paa Rauø, og under alle omstændigheter vil en passage i renden kunne hindres ved en kombination av et saadant torpedobatteri og marinens torpedo-bevæbnede materiel.

Man kan saaledes gi komiteen sin tilslutning i den antagelse, at der lar sig anordne en — for den overveiende del med passivt materiel istandbragt — minespærring mellem Rauø og Bolærene.

Man antar endvidere, at de av komiteen i forslag bragte mineanlæg ved flankesikringerne paa begge fjordsider har en heldig beliggenhet og uten vanskelighet vil kunne etableres.

Samtidig med at man saaledes antar muligheten av at etablere minespærringer i ytre Kristianiafjord, som av komiteen foreslaat, vil man dog bemerke, at disse spærringer faar et saa stort omfang og kræver et saa betydelig antal miner (frontalspærringen alene ca 500 støtminer, hvortil kommer strømminer), at hele anordningens effektivitet i væsentlig grad vil betinges av en hurtig mineutlægning, navnlig naar, som av komiteen forutsat, ved denne spærring marinens hovedstation skal kunne ansees «sikret mot overrumpling».

Man antar, at et forsvar av ytre Kristianiafjord — saalænge der ikke etableres et sterkt artilleriforsvar — alene kan baseres paa minespærringer i den angivne utstrækning, naar der med hensyn til magasiner, utlægningsfartøier, organisation og mobilisering træffes en ordning, der gir sikkerhet for spærringernes hurtige etablering. Kun under denne forutsetning kan artilleriet gives den sekundære rolle det nu har faat i forslaget.

Efter med den her gjorte reservation at ha git komiteen tilslutning med hensyn til den principielle anordning av forsvaret, skal man angaaende dettes enkelte led fremkomme med følgende bemerkninger:

3. Mineforsvaret.

Den ovennævnte aapne rende mellem Rauø og Bolærene maa efter komiteens mening søkes forsvart ved torpedovaabnet. Komiteen antar, at den vil kunne beherskes av et torpedobatteri paa Rauø, der ogsaa vilde faa betydning for det frontale forsvar i det hele, idet dets skudvidde strækker sig helt til Bolærene. Imidlertid finder komiteen, at undervands-

baater, supplert med torpedobaater, maa antages at ville kunne yde et sikrere forsvar av den dype rende, og blir derfor staaende ved at foreslaa renden spærret ved anvendelse av saadanne baater.

I denne konklusion er undertegnede ikke enig.

Med den korte avstand til renden vil denne helt kunne beherskes av et torpedo-batteri paa Rauø. Torpedoskytningen fra dette vil kunne ske med større sikkerhet end fra baat og vil kunne foregaa mere uavhengig av døgntid og veirforhold.

Torpedobatteriet med sin faste beliggenhet ved feltet, sit stadige kampberedskap og sit rikeligere ammunitionsutstyr vil i det hele tat være uavhengig av en række faktorer, der i et kritisk øieblik vil kunne hindre baates optræden og derved ha tilfølge, at den hele 2 000 m brede rende ligger helt aapen. Rendens tilstedeværelse og dens bredde betegner ubestridelig et svakt punkt i det hele forsvar, og dens torpedoforsvar maa derfor til enhver tid være uavhengig av de faktorer, der kan vanskeliggjøre baatenes optræden. Det gjælder i det hele tat at opnaa den størst mulige sikkerhet for rendens spærring, og det kunde derfor her ved spørsmålet torpedo-batteri — baater snarere være tale om et «baade og» end om et «enten eller». Principielt gjælder det vistnok at binde saa faa av marinens fartøier som mulig til det faste forsvar, og det kan forsaavidt være rigtig, naar komiteen anser «undervandsbaater som marinens nuværende for under vore forhold at være for kostbare og for værdifulde for sjøforsvaret til planmessig¹⁾ at indgaa som led i frontalspærringen Rauø—Bolærene». Rendens spærring blir dog en saa viktig sak, at man under særlig kritiske omstændigheter, naar dertil er anledning, maa kunne gjøre regning paa at kunne disponere for dette forsvar ogsaa en del av marinens torpedo-bevæbnede materiel.

Idet man saaledes anbefaler at rendens spærring principalt søkes anordnet ved et torpedo-batteri som det sikreste og i lengden billigste arrangement (der forøvrig som nævnt ogsaa vil styrke hele frontalspærringen), sker

dette under forutsætning av, at der ved nøiagtige undersøkelser og prøver godtgjøres blandt andet, at dybdeforholdene utenfor batteriet ikke frembyr uforholdsmæssige vanskeligheter. Selv om der maa foretages nogen utdypning i endel av torpedoens bane, vil formentlig utgifterne hermed ikke bli saa store at ikke torpedo-batteriet vil bli billigere saavel i anlæg som drift end utgifterne ved den forøkelse i antallet av torpedobaater og undervandsbaater som vil kræves, hvis torpedo-batteriet sløifes.

Angaaende mineforsvarets anordning forøvrig kan man indskrænke sig til det ovenfor under «2. Forsvarets principielle anordning» anførte; dog vil man ha bemerkt, at utlægning av en permanent spærring med elektriske miner paa de i Vestfjorden angivne steder og da særlig ved «Bikja» vil kræve betragtelig tid og vil kunne hindres eller endog umuliggjøres i haardt veir paa grund av den utsatte beliggenhet. Man maa derfor være forberedt paa, at disse spærringer enten maa flyttes noget længere ind eller bestaa av selvvirkende og selvankrende miner.

4. Artilleriforsvaret.

Selv naar hensyn tages til at artilleriets væsentligste rolle er tænkt at skulle være den at tjene som minebestrykningsskyts, maa det hævdes, at artilleriet baade hvad skytsets antal og dimensioner angaar, betegner et minimum.

For Kjøks vedkommende skulde man av hensyn til dette verks isolerte beliggenhet og dets mangesidige opgave anse det paa-krævet, at bestykningen omfattet 3 (istedetfor som av komiteen foreslaaet 2) stkr. 15 cm. kanoner.

Med hensyn til det av komiteen foreslaaede 21 cm. batteri paa Bolærene skal bemerkes, at det hertil fra Haaen overførte skyts paa grund av sin affutering vanskelig vil kunne gives en tilfredsstillende dækning, og at det er ønskelig her at anbringe en moderne skytstype.

Det foreslaaede 28 cm. haubitzbatteri paa Maaørø, der har en fordelagtig beliggenhet i forhold til Vestfjorden, faar paa grund av avstanden ikke tilstrækkelig virkning for

¹⁾ Uthævet her.

forsvaret av hovedløpet. Det har derhos et for kastning for litet antal skyts.

Man maa derfor anbefale, at der til forsvaret disponeres 4 haubitzer og helst i samme batteri. Dette bør i saa tilfælde ikke lægges paa Maagerø, men mere centralt, f. eks. paa Bolærene.

For de 15 cm. kanoners vedkommende paa *Vardeaasen* (*Hvalaasen*) gjør man den samme bemerkning som for de 15 cm. kanoner paa *Kjøke*,

Undertegnede vil henlede opmerksomheten paa at der ved de viktigste anlæg bør have noget antiballonskyts.

Ved befaringen av stillingen *Mokollen* — *Gogsjø* blev det ikke bragt paa det rene, hvorledes den av komiteen foreslaaede skytsopstilling i detalj skulde kunne anordnes. Det tør dog antages, at terrængforholdene ikke er hinderlige for et artilleriforsvar som av komiteen antydte.

5. Anordninger i Tønsbergdistriktet for repli og reparation.

De av komiteen overensstemmende med (det ændrede) punkt 2 i dens mandat foreslaaede anordninger i Tønsbergdistriktet omfatter:

1. Etablering av magasinrum m. v. i *Mel-somvik* oplagshavn.
2. Utstyr av *Kalnæs* slip og mekaniske verksted, saa større reparationer av fartøismateriellet kan foregaa der under krig.
3. Utvidelse og opretning av *Tønsberg* kanal.

Man finder de av komiteen i dette øiemed foreslaaede anordninger tilfredsstillende.

*Tønsberg*kanalens utvidelse anser man som et viktig led i den hele plan, og man maa i tilslutning til komiteen sterkt anbefale dette utført og i forbindelse hermed ogsaa *Vergøundet* og *Husøundet* utdypet som av komiteen foreslaat.

Naar der paa denne maate er tilveiebragt en passage for vore største fartøier gjennom *Tønsberg*gavsnittet, vil dermed ogsaa vore flaaateavdelinger opnaa meget større operations-

frihet og en sikrere forbindelse med hovedstationen.

Som av komiteen paapekt, vil denne passage i krigstid ogsaa faa betydning for dampskibstrafikken.

6. Opsætning av personel.

Forslaget til forsvarets organisation sees at være overensstemmende med tilsvarende opsætninger i fæstningsartilleriet og avpasset efter de erfaringer, man har indvundet. Det kan derfor tiltrædes.

Man gaar ut fra, at der ved forsvaret i den ytre *Kristianiafjord* — likesom ved forsvaret av de øvrige vigtige tilgange paa kysten — ved en mobiliseringsanordning blir opsat et chefskvarter, der træder i virksomhet i tilfælde av mobilisering og ellers under større øvelser. Dette chefskvarter gaar man ut fra blir opsat av marinen, saaledes at den øverste ledelse av forsvaret overtages av den som forsvarschef utnævnte marineofficer.

7. Forsvarets betydning for landfronterne.

Det av komiteen (side 41—43) anførte om den betydning det foreslaaede forsvar i *Kristianiafjordens* munding vil ha for disponeringen av armeens stridskeæfter og forsvaret av landfronterne kan man i det væsentlige gi sin tilslutning.

Landstigning indenfor den frontale spærring maa ansees udelukket og forsvaret av hovedstaden kan derved skytes længere frem. *Glommen* blir forsvarslinje helt til utløpet, hvad der vil faa betydning for stridskræfternes gruppering paa *Kristianiafjordens* østside.

Den anordnede forsvarslinje — i forbindelse med utdypningen av *Tønsberg* kanal — gjør det mulig at kunne baade hurtigere og sikrere føre forsterkninger frem til truede punkter paa begge sider av fjorden. Særlig er dette av betydning paa vestsiden, hvor man kun har til forføining en smalsporet jernbane med liten trafikevne. Ved at benytte jernbanen i forbindelse med en sjøtransport vil man kunne opnaa en væsentlig forkortelse av koncentrationstiden, av betydning for forsvaret.

En direkte følge av fremskytningen av forsvaret til *Kristianiafjordens* ytre del blir

ogsaa, at de landvernsavdelinger, der hittil har maattet disponeres spredt paa begge sider av fjorden, nu vil kunne trækkes frem og samles til flankesikring for det fremskudte forsvar.

Paa fjordens vestside vil saaledes de under de nuværende forhold paa mange forskjellige steder disponerte landvernsavdelinger kunne samles i den fremskudte stilling ved Sandefjord. Herved vil man kunne undgaa at binde avdelinger av 1ste opbud til dette øiemed.

Paa fjordens østside vil av samme grund forskjellige nu spredte landvernsavdelinger kunne samles som dækningstropper for befæstningerne ved Rauø og Kraakerøy.

Der vil ved det efter forslaget tilveiebragte forsvar i ytre Kristianiafjord ogsaa være mulighed for at frigjøre en del av de til Oscarsborg nu disponerte landvernsavdelinger til anvendelse som dækningstropper ved de foreslaaede befæstninger.

Som det vil sees, vil forslaget saaledes ikke paa forhaand binde avdelinger 1ste opbud til det fremskudte forsvar, mens det paa den anden side, naar kritiske omstændig-

heter skulde kræve det, med lethed vil la sig gjøre at bringe avdelinger av 1ste opbud frem til understøttelse av landvernets dækningstropper ved befæstningerne, et forhold som maa tillægges megen vekt ved avgjørelsen av denne sak.

Med de fořan gjorte bemerkninger finder undertegnede at kunne tiltræde komiteens forslag.

Undertegnede generalmajor Ræder ønsker tilføiet, at de opsatte omkostningsoverslag kun er generelle. Først naar de nødvendige detaljerte undersøkelser er foretat, de endelige krav fremsat og planerne opgjort, vil de ved planens realisation nødvendige utgifter med bestemthet kunne fastsættes.

W. Krohn.

K. Fr. Dawes.

J. Ræder.

Oscar Strugstad.